

P 1090(2)

1985 FEB 26

OSZK HIRADÓ

XXVII. ÉVFOLYAM 5-6, SZÁM

1984-

5-6

T. A R. T A L O M

KRÓNKA

- 111 A Vezetői Tanács munkájáról /összeáll.:
Somkuti Gabriella/

KÖNYVTÁROS PÁLYÁK

- 113 Mezey László /Veszprémy László/
114 Dr. Kelecsényi Gábor nyugdíjba készülő
tudományos főmunkatárssal beszélgetett
Tóth Lajos

MULTUNK ÖRÖKSÉGÜNK

- 119 Berlász Jenő: Johann Ender Széchenyi-
portréjának tulajdonjogáról

ÉPÜLŐ UJ OTTHONUNK

- 123 Vári krónika /összeáll.: Sonnevend Péter/
125 Emlékeztető a KÖZÉV, a KOMMUBER és az OSZK
párttitkárai 1984. május 4-i megbeszéléséről
126 Emlékeztető a KÖZÉV, a KOMMUBER és az OSZK
párttitkárai 1984. május 25-i megbeszéléséről

MUNKÁNKRÓL KÉRDÉSEINKRŐL

- 128 Az Országos Széchényi Könyvtár közép-
távú kutatási tervkonceptiója 1986-1990
/összeáll.: Veszprémy László/
136 Monostory Ivánné: Amit jó tudni a vámviz-
gálatról, avagy: bepillantás a Keresztury-
fondba
138 Hirdetmény. Dolgozzon a lakóhelyétől távol!
Dolgozzon a Várban!

TÁJÉKOZÓDÁS

- 139 Somkuti Gabriella: Jövőre 50 éves a Magyar
Könyvtárosok Egyesülete
142 Fried István: Egy magyar fényképi gyűj-
temény nyomában
144 Mennyit keresnek a könyvtárosok? Intézeti
nap a KMK-ban /Mándy Gábor tudósítása/
146 /Vidra/ Szabó Ferenc: Beszámoló egy díjnyer-
tes pályaműről. Mit olvasnak a falusiak?

IFJUSÁGI FÓRUM

- 147 A KISZ-szervezet hírei /összeáll.: Borsányi
Zsuzsanna/

KÖNYVTÁRUNK ÉLETÉRŐL

- 152 A szakszervezet hírei /összeáll.: Karácsonyi
Rózsa/

O S Z K H I R A D Ó

Az Országos Széchényi Könyvtár
MSZMP alapszervezetének,
Szakszervezeti Bizottságának
és KISZ alapszervezetének lapja

XXVII. évfolyam 5-6. sz. - 1984.

Szerkesztik:

BATÁRI GYULA
BELITSKA-SCHOLTZ HEDVIG
BORSÁNYI ZSUZSANNA
BURÁNY TAMÁS /műszaki szerkesztő/
GERŐ ZSOLTNÉ
JUHÁSZ LÁSZLÓNÉ /a szerkesztő bizottság
elnöke/
MÁNDY GÁBOR
MARÓTI ÁDÁM
MOHOR JENŐ /felelős szerkesztő/
NAGY ZOLTÁN
ROSTA LAJOSNÉ
SOMKUTI GABRIELLA
Z. HEJJAS ESZTER

A szerkesztőség címe:

Budapest, VIII. Múzeum krt. 14-16.
Postacím: 1827 Budapest
Telefon 137-434

Felelős kiadó:

az Országos Széchényi Könyvtár
Szakszervezeti Bizottságának titkára

Készült az Országos Széchényi Könyvtár
sokszorosító üzemében 490 példányban
5,5 A/5 iv terjedelemben
Munkaszám: 84 254
Budapest, V. Guszev u. 1.
Felelős vezető: Rosta Lajosné

Címlapunk: Uj otthonunk "előnyösebb
profilból" /Pálmai József felvétele/

ISSN 0324-2064

KRÓNIKA

A Vezetői Tanács április 26-i ülésén Juhász Lászlóné Személyzeti osztályvezető előterjesztésében "Az idegen nyelvtudás anyagi elismeréséről" szóló előterjesztést tárgyalta meg. Az előterjesztés a Nyelvpótlák Bizottság javaslatait tartalmazta az Állami Bér- és Munkaügyi Hivatal elnökének 1/1982. /III.12/ ÁBMH sz. rendelkezésével kapcsolatban, amelynek értelmében a dolgozók nyelvpótlékát 1984. április 30-ig felül kellett vizsgálni és a rendelkezés előírásainak megfelelően kellett megállapítani.

A hozott határozatok értelmében - a rendelet előírásainak megfelelően - a nyelvpótlékok minősítése néhány esetben korrekcióra szorult. /A korrekció egyetlen esetben sem jelentett hátrányt a nyelvpótlékot élvező dolgozó részére./ Állást foglalt a VT néhány elvi kérdésben is, ezek közül az alábbiak érdemelnek külön említést:

a/ A kiemelten kezelt szomszéd népi nyelvek /bolgár, lengyel, román, szerb-horvát, szlovák/ esetében mind a középfoku, mind a felsőfoku nyelvvizsga esetében a maximális elismerést /8 %, illetve 15 %/ kell megadni.

b/ Az orosz nyelv használatáért engedélyezett nyelvpótlékok a többi nyelvvel szemben prioritást élveznek.

c/ Indokolt esetben a harmadik nyelv után is lehet nyelvpótlékot adni.

d/ A nyelvpótlék százalékos megítélésénél a házi nyelvvizsga letételét - ahol az indokoltnak látszik - továbbra is meg kell kívánni.

A Vezetői Tanács június 12-i ülésén elsőként Gyulai Árpád, a Fölöspéldány Központ és Tároló Könyvtár osztályvezetőjének "Tájékoztató a Tároló Könyvtár törökbálinti üzembe helyezéséről" c. előterjesztését vitatta meg. A VT az előterjesztést elfogadta. Havasi Zoltán összefoglalójában hangsúlyozta a Tároló Könyvtár üzembe helyezésének könyvtárpolitikai jelentőségét. A TK távlatilag nemcsak a könyvtárak tárolási gondjain enyhít és a könyvtárközi kölcsönzéshez nyújt segítséget, de hathatósan előmozdithatja a könyvtárak közötti együttműködést is.

A VT ezután második napirendi pontként Juhász Lászlóné, a Személyzeti osztály vezetőjének "Az 1983. évi jutalmazási tapasztalatok. Az 1984. évi jutalmazási irányelvek" c.

előterjesztését tárgyalta meg. A társadalmi szervekkel előzetesen egyeztetett előterjesztés azóta főigazgatói intézkedésként kiadásra került. /OSZK 1351/1984/

A 3. napirendi pont megtárgyalására /Somkuti Gabriella: "Az OSZK tervezési és beszámolási rendszerének korszerűsítése"/ idő hiányában nem került sor. A VT az előterjesztést egy későbbi időpontban újra napirendre tűzi.

A Vezetői Tanács június 21-i ülésén részt vettek a Művelődési Minisztérium részéről Villangó István, a Közgyűjteményi Főosztály vezetője és Juhász Jenő, a Könyvtári osztály vezetője.

Villangó István tájékoztatta a Vezetői Tanács tagjait, hogy dr. Molnár Ferenc főigazgató korengedménnyel való nyugdíjazását kérte. A Művelődési Minisztérium dr. Havasi Zoltán főigazgatóhelyettest a főigazgatói teendők ellátásával megbizta. Kérte a könyvtár jelenlévő vezetőit, hogy a Széchényi Könyvtár előtt álló nehéz időszakban Havasi Zoltán mb. főigazgatót intézetvezetői munkájában támogassák.

A továbbiakban a könyvtár vezetősége tájékoztatást adott a minisztérium jelenlévő képviselőinek a vári helyzetről.

Somkuti Gabriella

KÖNYVTÁROS PÁLYÁK

MEZEY LÁSZLÓ

/1918-1984/

Élete az európai irodalom és a latin középkor megértése. A középkor számára nem "magyar" volt, térben és a vizsgált diszciplínákban nem szűkítette le. Felismerte azt a legkisebb egységet, a litterát, melyre tömör és következetes érvelésű gondolatmeneteket alapozhatta. A hazai tudományos életben az általa meghonosított filológiai paleográfia, azaz a szövegek központú filológia biztos és eredményes módszerével vonta be a "Hungaria litterata" történetének megrajzolásába páratlan irodalmi, egyháztörténeti, teológiai, filozófiai, jogi és zenei műveltségét. Erre iskolái, mind haláláig nem felejtett egy alma mátere, római és pesti egyetemi tanulmányai fel is készítették.

Első dolgozata még 1948-ban jelent meg Szt. István verses históriájáról, haláláig publikációinak száma a százat is meghaladta. A külföldi kutatási lehetőségektől való több évtizedes megfosztottság után komoly szerepet vállalt a hazai medievisztika nemzetközi kapcsolatainak a kialakításában, külföldi tudományos társaságokban viselt tagságát még további kutatási együttműködések kezdeményezésére szerette volna felhasználni.

Pályája szorosan összekapcsolódott a könyvtárakkal. Munkatársa lett az Egyetemi, majd a Széchényi Könyvtárnak, hosszú éveken át adott elő írástörténetet az egyetem könyvtártudományi tanszékén, az MTA Könyvtörténeti és bibliográfiai munkabizottságának a működtetésében - titkára, majd elnöke - jelentős tudományos szervező tevékenységet is kifejtett. Az elsők között volt, akik felismerték, hogy a tudományos munkának helye van a könyvtárakban, és ebben ő maga is élen járt.

1968-ban lett az irodalomtudományok doktora - "Deákság és Európa" c. monográfiájáért -, egy évre rá c. egyetemi tanár, majd az akadémia tudományos tanácsadója. Ez azonban már élete új és legkedvesebb vállalkozása, a hazai gyűjtemények kódextöredékei feltárása /"Fragmenta codicum"/ megvalósításának az időszaka. 1983 mirabilis annus-ként még megadta neki a Fragmenta munkái tíz éves évfordulójának a megünneplését, a vállalkozás első kötetének /Egyetemi K./ a megjelenését, a második kötet /Központi Papnevelde K./ kéziratának az elkészültét, sőt a következő kötet /Győr, Esztergom/ anyaga jó részének az elemző áttanulmányozását is. A magyar középkor új, és éppen munkája eredményeképpen feltároló forrásterületének a feldolgozásához iskolát teremtő szenvedéllyel tanítványok

sortát oktatta az Eötvös-kollégiumban. Átadni igyekezett tudását és módszerét: a töredék írása és tartalma alapján megragadható az egész kódex forrásértéke, ami már elvezethet egy tágabb spektrumú művelődéstörténeti háttér felvázolásához és az így rekonstruált kódex elhelyezéséhez a középkori - és amint bebizonyosodott: jórészt hazai - irodalom mozaikján.

Az élet nem volt számára könnyű, de még sok mindenre készült. Könyvtárosoknak különösen emlékezetes kodikológiai tanulmányai - az Ómagyar Mária-Siralomról, a Pray-kódexről, az Admonti Bibliáról - méltán figyelmeztetnek az oly hirtelen lezárult pályára, meg nem valósult lehetőségeire. A művelőből kibontakozó kép mégis azért tűnik annyira egységesnek, mert tollát mindvégig - az általa is sokszor felidézett - babitsi gondolat vezette: "egy lélek, egy ország végétül-végig, magát-tépő hazám: Európa".

Veszprémy László

DR. KELECSÉNYI GÁBOR NYUGDÍJBA KÉSZÜLŐ TUDOMÁNYOS FŐMUNKATÁRSSAL BESZÉLGETETT TÓTH LAJOS

T.L.: Ez év nyaratól a "tényleges állományú" könyvtárosságot önként felcseréled a "nyugállományú" könyvtárossággal. Mi indított arra, hogy nyugdíjazásodat kérjed?

K.G.: Mint mondják, a svédeknel 70 éves korában mindenkinek kötelező a nyugdíjazását kérni, mert utána már nem tudja megítélni, hogy ér-e még valamit a munkája. Nem vagyok svéd, így magamnak 65 évben szabtam meg ezt a korhatárt. És azt az idén május 30-án értem el. Amikor 60 éves lettem, megkérdezett a könyvtár, hogy számíthat-e még 4-5 évig rám. Igent mondtam, s ez a határidő is lejárt.

T.L.: Mióta dolgozol az OSZK-ban?

K.G.: Huszonnegyedik éve. 1961 januárjában az Apponyi-folyosón leültem szinte ugyanahhoz a kutatóasztalhoz, ahonnan 1944 nyarán felkeltem.

T.L.: Visszatértél az elhagyott asztalhoz?

K.G.: Csak átvitt értelemben nevezhető visszatérésnek. Akkor mint egyetemi hallgató jártam ide RMK könyveket olvasni a disszertációmhoz. Még ha itt lettem volna állásban, akkor sem lettem volna a könyvtár "dolgozója", mert ez az idézőjeles kategória akkor még nem volt használatos. Viszont tény, hogy ennek ellenére dolgoztam a könyvtárnak. A légitámadások miatt akkor folyt az értékes anyag elszállítása fémlemezekkel bélelt ládákból. A be-

rakásnál én is segédkeztem cserében azért, hogy egy-két, számomra égetően szükséges kötet minél később kerüljön ládába. Nagyképűség lenne azonban azzal büszkélkedni, hogy hozzájárultam a könyvtár anyagának megmentéséhez, hiszen az itt maradt könyveket sem érte semmi bántódás.

T.L.: Egyetemi tanulmányaidat a budapesti tudományegyetemen végezted. Beszélj erről az időszakról.

K.G.: Történelem-földrajz szakon végeztem, bár történelem-magyar szakos szerettem volna lenni. Ezt a párosítást akkor nem engedték. A történelmet azonban mindenképpen meg akartam tartani, főleg azért, hogy Szekfő Gyulánál tanulhassak. Ez sikerült is. Szemináriumain is mindig részt vettem. Nála csináltam disszertációm is. Témáját ő adta: "A nagyszombati egyetem kezdeti évtizedeinek barokk szellemisége". Akkoriban ugyanis sokat foglalkoztatta a barokk magyarországi megjelenésének kérdése.

Mellette sok nagy professzort hallgattam történelemből: Mályusz Elemért, Alföldi Andrást, Váczy Pétert, Hajnal Istvánt. Az utóbbi előadásai különösen nagyon leköttetek, így az egyik szigorlati melléktárgyként is az ujkori világtörténetet, vagyis az ő szakterületét, ill. őt választottam. Másik melléktárgyam az emberföldrajz lett, mert Mendöl Tibornál nagyon megszerettem ezt a tantárgyat. Tanárként nagyon sokat profitáltam is abból, amit tőle tanultam.

T.L.: Kutató, vagy a megszerzett ismereteket az újabb nemzedékeknek átadni kívánó tanár akartál-e lenni?

K.G.: Egyértelműen tanár. Alig vártam, hogy tanithassak. Már mint gyakorló tanár 1944-ben az egri ciszterciekhez kerültem, tehát abba a gimnáziumba, ahol nyolc osztályt végeztem és érettségiztem. Egészen különleges élményt jelentett. A szerzetesi iskolák egyik nagy értékét ugyanis a stabilitás jelentette, a tradíció, a nevelési elvek következetessége. Ennek szinte jelképe volt, hogy nyolc éven keresztül az évnnyitón - mint akkor mondták, a Veni Sancte napján - nyomtatásban megkaptuk a gimnázium teljes órarendjét, s ez magától értetődően érvényben maradt végig a tenévből. Szinte természetes volt, tehát, hogy úgy tartottam a történelem órákat, ahogyan annak idején nekünk tartotta Pataki Vidor, az egri vár ásatásaiban komoly érdemeket szerzett ciszterci tanár. De szinte azonos tradíciók fogadtak Pécsen is, amikor két év múlva átkerültem az ottani ciszterci gimnáziumba.

T.L.: Történelmet, különösen nemzeti történelmet tanítani roppant nagy nevelői feladat. Egy szuggesztív, jó pedagógiai érzékű tanár egész életén át működő irányítást adhat a diáknak nemzeti múltunkban, jelenünkben és jövőnkben való tájékozódáshoz. Visszanézve: tudtál-e ilyen irányítást adni?

K.G.: Pataki Vidor biztosan tudott; az ő nyomában talán én is tudtam. Persze valami különbség volt. Az ő keze alól a tanítványok kiléptek az életbe, a történelembe. Az én esetemben a történelemből, a második világháború végének apokalipszisából jöttek vissza a tanítványok az iskolapadba. Ezek már előzőleg világot láttak és történelmet. Az ő esetük-

ben a helyes történelmi látásmódra nevelés volt a fontos. És amit mindig lényegesebbnek tartottam: az értékek helyes látásmódjára.

T.L.: Miként alakult a sorsod az egyházi iskolák államosítása után?

K.G.: Az államosítás után egy jó évtizedes hanyatttatásom kezdődött, amelynek dicső befejezésképpen rejtett adminisztrátor lettem egy vegyi kátéesznél. Ma már érettségi találkozón emlegetjük, hogy titkos státusz-szimbolumnak számít, ha valaki szerzetesi gimnáziumban végzett, de 1960-ban ilyesmivel nem nagyon volt tanácsos hivaikodni. Bár lehet, hogy ennél az állásomnál a szövetkezet főmérnöke is segített - bajai ciszterci diák volt, s valahogyan megtudta a "priuszomat" - így egykettőre szövetkezeti tag lehettem, ami az évvégi zárszámadáskor is kellemesen érintett. De lehet, hogy különben is beváltam, mert fél-évre rá, hogy eljöttem üzent a szövetkezet, hogy gondoljam meg, visszavárnak; vagy legalább küldjek magam helyett "egy hozzám hasonlót". Eszembe jut néha ma, a foglalkozások nagyobb nyitottsága idején, hogy mi is várt volna rám a szövetkezetnél. Bár kezdettől fogva nyílt kártyákkal játszottam, s nem csináltam titkot belőle, hogy "elvágyódom". Ehhez az elvágyódáshoz megint csak nagy tehertétel volt a multam. Tulajdonképpen hátsó kapun keresztül tudtam csak bejutni a Széchényi Könyvtárba, ahol többször sikertelenül próbálkoztam állást szerezni.

T.L.: Végül is hogyan kerültél az OSZK-ba nem mint beiratkozott olvasó, hanem mint munkatárs?

K.G.: Egy alkalommal találkoztam a nemrég tragikusan elhunyt Mezey László professzorral, akit Egerből jól ismertem. Fölöttem járt egy osztállyal, s annak idején én vettem át tőle az önképzőköri elnöki tisztséget. Ismerte doktori értekezésemet - nem azért mert jó volt, hanem mert Mezey mindent ismert -, tudta, hogy az RMK témaköréhez kapcsolódik. Éppen az idő tájt szervezte Szabó Károly bibliográfiájának korszerű átdolgozását, amelyből azóta meg is született az RMNy két első kötete. Így kerültem be akadémiai célhitei terhére az OSZK-hoz, mint kifizetőhelyhez.

A többi aztán ment "olajozottan". Az akadémiai célhitei általában fizetéskiegészítés szokott lenni. Így a kiutalásnál nem nagyon törődtek velem, hogy néhányunknak ez az egyetlen havi fixe, s mikor évek multán a célhitei teljesen elapadni látszott, át kellett szegődnöm a Széchényi Könyvtárhoz, ahol akkor éppen a szakozóknál volt üres állás.

T.L. Nem nagyon tudlak szakozóként elképzelni.

K.G.: Igyekeztem becsülettel elsajátítani ezt a mesterséget, könyvtárosi munkámban mindig hasznát is láttam. Együttal azonban be kell vallanom, hogy a történelem és irodalom szakembereivel szemben aligha tudnám az ETO egyedül üdvöztető jellegét megvédeni.

T.L.: Száraznak találod a munkádat?

K.G.: Inkább úgy fogalmaznék, hogy tulságosan szoritott az ETO páncélzata. Így komolyan fontolgatni kezdtem a KMK csábitását, amiből a végén mégsem lett semmi. Illetőleg ennek

eredményeképpen ajánlotta fel a könyvtár a gyarapítási munkakört, amit nagy kedvvel és örömmel elfogadtam. Az itt eltöltött évek segítettek legtöbbit a könyvtár állományának megismerésében. A külföldi könyvek beszerzésénél dolgoztam, ahol sokszor nem csak azt kellett szem előtt tartani, hogy egy-egy drága de fontos antikváriusi ajánlat nem buvik-e meg valamilyen címfelvételi rejtély során könyvtárunkban, de azt is, hogy egy-egy túl drága külföldi mű témája nincs-e más hasonló vagy jobb kaliberű művekkel máris képviselve állományunkban. Minden könyvtár szerves fejlesztésére a gyarapítás hivatott. Ennek munkája - mint ottani osztályvezetőm, Wix Borika szokta volt emlegetni - az anonim halhatatlanság.

T.L.: Egy idő múlva mégis megváltál ettől az osztálytól.

K.G.: Mi tagadás, éveim számával fizikailag egyre fárasztóbbá vált a "hasonlítás", végeláthatatlan jegyzékek alapján keresgélés a katalógusok cédulái között. Már azt is tudtam, hogy milyen neveknel kell mélyen meghajolnom vagy leguggolnom a betürendes katalógus fiókjainál. Ezért irtóztam például az SCH-kezdetű nevektől. Tehát akármennyire szerettem is a Gyarapítási Osztályt, kapóra jött, hogy a tájékoztatásnál Berlász Jenő helyére, tehát a történelem szakterületére kerestek referenst, s így kerültem a tájékoztató szolgálatra.

T.L.: Történésznek tartod magad?

K.G.: Nem, sohasem tartottam magamat "történésznek". A mi ósdi nézetünk szerint az utókor ítéletében lehet valaki azzá. Ranke, Carlyle vagy Szalay László, Szekfő Gyula valóban történész. Magamat csak történelmet szerető embernek tartom.

T.L.: Nem tulzott szerénység ez? Hiszen publikációid azt mutatják, hogy tevékenyen műveltetted a tudományt ezt a területét. Vagy talán nem szereted a címekeket?

K.G.: Nehezen vagyunk manapság ezekkel a címekkel. Az itáliai reneszánsz egyik óriása, Bramante még csak építész volt; mai utódai már építőművészek. Várom, mikor jelenik meg például a belsőépítőművész foglalkozás. Még megnyugtató, hogy a poéta és az auctor magyar megfelelője máig rang maradt, s remélhetőleg nem is lesz belőlük költőművész és íróművész.

T.L.: Téged nem csak a tájékoztatást kérők, hanem a szakmabeliek is jó referenz-könyvtárosnak tartanak. Mitől lesz valaki jó tájékoztató könyvtáros?

K.G.: A tájékoztatás nem ördögösség, de nem is egyszerűen könyvtártani tantárgy. Általános tájékozottság, nyelvek ismerete az alapfeltétel; a többit meghozza az idő: az állomány ismerete, a katalógusok és azok buktatóinak az ismerete, a referenz kézikönyvtár ismerete; ezek mind olyan tényezők, amelyek kis szorgalommal napról-napra jobb referenz-könyvtárossá tesznek valakit.

Nagyobb buktatója a tájékoztatási munkakörnek a "még ezt sem tudod, te szerencsétlen" magatartás az olvasókkal szemben. Inkább ajánlatos olykor egy-egy probléma előtt csendesen magunkba szállva bevallani, hogy erre a választ akár egy "nem szakember" is meg tudta volna adni - talán kevésbé fölényesen. És főleg elgondolkodni a tudománytörténet híres alap-

tételén: ostoba kérdés nincsen, csak ostoba válasz. És a nagyképu válasz is tulajdonképpen ostoba, de mindenképpen antihumánus.

T.L.: Én úgy gondolom, hogy ezeken az ismereteken kívül a jó referenz-könyvtárosnak tanítói etosza, megismertetésre törekvő lélekre is nagy szüksége van. Mi a Te véleményed?

K.G.: Ugyanez.

T.L.: További terveid?

K.G.: Amíg az OSZK úgy itéli, hogy ér valamit a munkám, szeretnék szerződésesként tovább is tájékoztatni. És az örök tanár: nagyon szeretnék valakit ebbe a munkakörbe utódként bevezetni. Meg talán egy kicsit irogatni, mint mondani szoktuk "irigálni".

T.L.: Köszönöm a beszélgetést. Jó egészséget és minél hosszabb ideig tartó aktív nyugállományú könyvtároskodást kívánok.

Mindent az olvasóért!

MÚLTUNK ÖRÖKSÉGÜNK

JOHANN ENDER SZÉCHÉNYI-PORTRÉJÁNAK TULAJDONJOGÁRÓL

Az Országos Széchényi Könyvtárnak a budai várpalotába költözése kapcsán - bizonyára többek között - fölmerült az a kérdés is: vajon Johann Nep. Ender /1793-1854/ osztrák festőművész által az 1820-as évek első felében készített, 1865 óta az un. Széchényi-termet diszitő Széchényi-portré az Országos Széchényi Könyvtár tulajdona-e, vagy a Magyar Nemzeti Muzemé?

Hogy e tulajdonjogi kérdésre helytálló választ adhassunk, röviden ismertetni kell szóban forgó két nemzeti közgyűjteményünknek 1808-tól 1949-ig fennállt jogviszonyát. Meg kell tenni ezt annál inkább, mivel a köztudatban erre vonatkozólag egy merőben téves nézet alakult ki. Iskolakönyveink és muzeumi prospektusaink régóta azt a valóságnak meg nem felelő információt terjesztik, hogy a Magyar Nemzeti Muzeumot, mint intézményt Széchényi Ferenc alapította 1802-ben. Ez a tévhit a hajdani intézőköröket is ugyannyira hatalmába kerítette, hogy 1902-ben a "Magyar Nemzeti Muzeum alapításának centenáriumát" ünnepelték meg; és az ugyanekkor felállított Széchényi-szobor talapzatának feliratán is a gróf van mint alapító feltüntetve.

Kérdés: miért kell e nézetet tévesnek minősíteni?

A felelet - hangsúlyozzuk - nem napjainkban keletkezett, nem valami ujonnan alkotott elfogult vélemény, hanem intézetünk történetének kialakulását ismertető alapvető monográfia megállapítása: kétségbevonhatatlan igazság. Kollányi Ferencnek a Könyvtár és a Muzeum története első korszakát feldolgozó nagybecsű monográfiájára gondolok, amely ugyancsak a centenárium alkalmából, de kissé megkésve, 1905-ben jelent meg. Alábbi előadásunkban legfőképpen az ő közléseire támaszkodunk, s csak mellékesen az általam megírt ugyanezen tárgyú, 1981-ben megjelent könyv adataira.

Nos, Kollányinak e műve - amely hiteles levéltári források tömegéből épült fel - ismétlem: végérvényesen tisztázta az Országos Széchényi Könyvtár és a Magyar Nemzeti Muzeum történetileg kialakult jogviszonyát. Ebből a következő tájékoztatásokat nyerhetjük.

I. Széchényi Ferenc 1802. november 25-én királyilag megerősített diploma fundationale-jának tanúsága szerint, részben nyomtatott, részben kéziratos műveket, valamint ennek tartozékait képező térképeket, metszeteket, címerképeket és egy éremgyűjteményt felölelő

Országos Könyvtárt /Bibliotheca Regni-/ alapított. Annak, hogy a szorosabb értelemben vett könyvtári gyűjteményféleségekhez még egy éremgyűjteményt is csatolt, az a magyarázata, hogy az egykoru fejedelmi és főuri tékáknak a tárlókban elhelyezett érmek mintegy díszítő járulékat alkották. Az sem ejthet tévedésbe senkit, hogy az alapító oklevél szövegében a Bibliotheca Regni kifejezés a Musaeum Regni kifejezéssel váltakozik, mert a "musaeum" szót a gróf itt klasszikus értelmében használja, ami tudvalevőleg "muzsák hátlékát" jelent, nem pedig emlék- vagy műtárgyakat kiállító-bemutató intézményt.

A Széchenyi által alapított intézet kétségtelenül könyvtár volt, amelyet nem lehet azonosítani a Magyar Nemzeti Muzéummal. Meggyőző bizonyosággal szolgálnak erre az alapítást követő években megjelent hivatalos állami címtárak, az ún. sematizmusok. Ezekben intézetünk következetesen Bibliotheca Hungarica Széchenyiano-Regnicolaris vagyis Széchenyi Országos Magyar Könyvtár néven szerepel.

2. A Magyar Nemzeti Muzéumról először az 1807: 24. tc.-ben történik említés, mégpedig olyan értelemben, hogy az országgyűlés a Széchenyi által öt évvel korábban alapított Országos Könyvtárt a nemzet nevében elfogadottnak tekintik, mint a létesítendő Nemzeti Muzéum fundamentumát.

Hogy e törvény háttérében mi állt, arról világosan szól Kollányi könyve /152.1./. Elmondja, hogy József nádor - aki Széchenyi alapítóoklevele értelmében a Széchenyi Országos Könyvtár patrónusa lett - arra törekedett, hogy ezt "az intézetet egyuttal az egész nemzeti művelődés központjává, gyűjtőházává, új, hatalmas erők forrásává tegye, hozzáfogott [tehát] Széchenyi alkotásának az egész ország hozzájárulásával történő, szélesebb alapon való kifejlesztéséhez." Kollányi "expressis verbis" is kimondja, hogy a nádor lelkében alakultak ki először a Magyar Nemzeti Muzéum tervezetének körvonalai ... akképen, hogy alapul tekintvén a Széchenyi Országos Könyvtárt, az ujonnan létesítendő intézetbe, a magyar és magyar vonatkozású irodalmi termékek mellett, a hazai régiségeket, valamint a természet hármas világának összes hazai termékeit is összegyűjteni kívánta." /153.1./

József nádornak ezt az elhatározását gyorsan tett követte: 1806-ban Miller Jakab Ferdinánddal, az Országos Könyvtár őrével elkészíttette a Musevm Hvngricvm tervét s ezt a 28 lapra terjedő elaborátumot latin és magyar nyelven kinyomatva, az 1807. évi országgyűlés elé terjesztette, jóváhagyást kérvén a terv gyakorlati megvalósításához. Erre történelmi utalás az említett 1807:24. tc.-ben.

Miután a nádor javaslatát a diéta elfogadta, a következő évben, 1808-ban összeült újabb országgyűlés ismét, most már végérvényesen deklarálta a Magyar Nemzeti Muzéumnak az országos rendek által történt megalapítását és az intézet megszervezésével magát a palatinust bizta meg. Ezt tartalmazza az 1808:8. tc.

Nos, ezek a megmászhatatlan tények! Az Országos Könyvtárt 1802-ben Széchenyi Ferenc, a Nemzeti Muzéumot pedig 1808-ban az ország rendei hívták életre, hozzácsatolván az előbbi intézetet az utóbbihoz.

3. A harmadik döntő jelentőségű kérdésre, hogy ti. milyen jogviszonyba került a Széchenyi Országos Könyvtár a Magyar Nemzeti Muzéummal az összekapcsolás után, legyen szabad a saját könyvemre 109-III. 1./ hivatkozni. Ennek alapján a következő információval szolgálhatok.

A Széchényi Országos Könyvtár mint önálló intézmény az 1808:8. tc. életbe lépése után kétségtelenül megszűnt, ámde azért mégsem olvadt be teljesen a Nemzeti Muzeumba, hanem csak annak keretében helyezkedett el.

A következő években megszervezett Múzeum tudvalevőleg három osztályból állt: 1. a Széchényi által alapított könyvtárból, 2. régiségtárból és 3. természeti tárból. E három osztály jogállása azonban nem volt ugyanaz. A két utóbbi tár ti. a Múzeumnak saját, ugyanannan felállított, mindenféle jogot, kiváltságot nélkülöző departementuma volt. Nem így a könyvtár! Ez, mint Széchényi alapítványa jogilag elhatárolódott tőlük. Mert ha önálló intézményi jellegét elveszítette is, alapítványi jellegét megőrizte. Széchényi Ferenc továbbra is fenntartotta a könyvtárával kapcsolatos azon jogokat, amelyeket neki az 1802. évi alapító oklevél biztosított. Ilyen volt legelsősorban a könyvtár három főnyi személyzetének kinevezési joga; ez továbbra is őt illette meg, halála után pedig ugyanezen személyzet kijelölési jogát mindig családjának legidősebb tagja gyakorolta. - Széchényi Ferenc és leszármazottai - teljesen jogosan - úgy tekintették a könyvtárnak a Múzeumhoz való viszonyát, hogy az előbbi az utóbbinak nem szerves része, hanem csupán mellérendelt tagozata. Ezt hivatalos irataikban így fejezték ki: Bibliotheca Széchényiano-Regnicolaris penes Museum Nationale Hungaricum existens. S ezt a jogviszonyt, bármilyen nagyot változtak is az idők, - az érvényben maradt a oklevél alapján - a Múzeum még évszázadunkban is elismerte. /Bizonyosság egyebek mellett rá Kollányi könyvének címe is./

4. Ez az elvi jogviszony természetesen a két intézmény tulajdonjogi viszonyát is meghatározta. A Széchényi Országos Könyvtárnak bármi néven nevezendő vagyona a Múzeummal való együttélés egész ideje alatt, saját külön tulajdona maradt. Ennek részeire a többi tár semmiféle igényt nem formálhatott. Így nemcsak a könyvtári állomány különböző gyűjteményei, hanem mindennemű berendezési és dísz tárgyak is, amelyek idők folyamán a Könyvtár birtokába kerültek, meg is maradtak birtokában. /Hogy egyes Széchényi-féle gyűjteményrészek, így az érem-, metszet- és címergyűjtemény a múlt század vége körül mégis a Múzeum táraivá váltak, az csak a Széchényi-család beleegyezésével, vagy pedig abuzus folytán történhetett meg./

A könyvtárnak ez a mindenkor különös jogállása is hozzájárulhatott ahhoz, hogy a második világháború után, 1949-ben a "Múzeumokról és műemlékekről" szóló emlékeztető 13. sz. törvényerejű rendelet, 141 évi szimbiozis után elválasztotta az Országos Széchényi Könyvtárt a Magyar Nemzeti Múzeumtól és ismét önálló közgyűjteménnyé nyilvánította, más szóval visszahelyezte 1808 előtti önálló intézményi állapotába. - Ezt a korszakos jelentőségű kormányzati intézkedést különben az a felismerés váltotta ki, hogy az előállt új történelmi helyzetben az Országos Széchényi Könyvtárnak a korábbiaknál jóval szélesebb körű és bonyolultabb kulturális feladatokra kellett felkészülnie. Ezek elvégzésére pedig a Múzeum keretében való beépítettsége többé nem nyújtott elegendő lehetőséget.

5. A Széchényi Könyvtárnak az 1949. évi önállósítás után természetesen nem lehetett azonnal új otthont teremteni, ezért továbbra is a múzeumpalotában kellett maradnia. Új épülete csak ez évben készül el a budai várpalotában. A szétköltözésre tehát csak most fog sor kerülni.

Az eltávozás napjaiban persze elkerülhetetlenül felvetődhetik az a nem csekély jelen-

tőségű kérdés: mi az ingó vagyon, ami - a gyűjteményeken kívül - vitathatatlanul a Könyvtár tulajdonának tekinthető. E kérdést - úgy vélem - egyetlen mondattal is meg lehet válaszolni. A Könyvtár szorosán vett saját tulajdonának számít mindaz a berendezési vagy műtárgy, amely a muzeumpalotába 1847-ben történt beköltözéskor már az ő birtokában volt, s mint ilyen, a neki kiutalt épületszárnyban nyert elhelyezést, - de ugyanígy minden más olyan tárgy is, amelyet a Könyvtár azóta bármikor ajándékuul nyert, vagy esetleg vásárolt.

Konkrétra fordítva a szót, el nem vitathatóan a Könyvtár vagyontárgyait alkotják kiváltképpen az I. emelet nyugati, északnyugati szárnyán levő un. különgyűjteményi termekben /a Széchényi-, az Apponyi- és a Todoreszku-teremben/ levő berendezési és műtárgyak.

Ami e termek dolgait illeti, azokra a Múzeum jogot nem formálhat. Természetesen vonatkozik ez a Széchényi-teremben levő beépített Ender-féle portréra is. Tudni kell ugyanis azt, hogy a szóban forgó termet 1859 és 1865 között a Bohusné Szőgyény Antónia elnöklete alatt működött hölgybizottság országos gyűjtésből rendeztette be a Könyvtár számára, mégpedig kifejezetten Széchényi-terem gyanánt. E bizottság ti. nem csupán egy praktikus és reprezentatív célokat szolgáló ünnepi termet kívánt létesíteni, hanem egyszersmind Széchényi Ferenc el nem muló érdemét őrző emlékszobát is. Céljukat annak az impozáns portrénak művészi faragásu díszes keretben történt elhelyezésével érték el, amelyet a gróf fiai /Lajos, Pál és István/ nem sokkal apjuk halála után festtettek meg Enderrel s még 1825-ben adtak át a Könyvtárnak kegyeletos megőrzésre, illetve megfelelő helyen leendő kifüggesztésre.

Igy hát végső következtetésként megállapítható, hogy a szóban forgó Széchényi-portré a terem berendezésével együtt az Országos Széchényi Könyvtárt illeti meg.

Történelmi-jogi bizonyításomnak ezzel végére értem. Mondanivalómat azonban mégsem zárhatom le egy személyes jellegű megjegyzés nélkül.

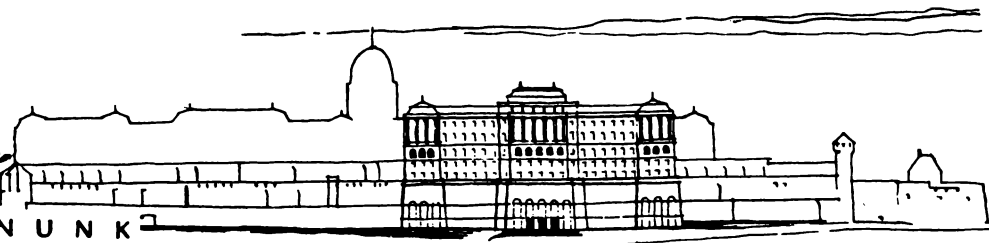
Mint történész kötelességemnek tartom felhívni a figyelmet arra, hogy a Széchényi-terem berendezésének ügyében, különös tekintettel a portréra, - a jogi szemponton kívül tekintetbe kell venni még valamit: a műemlékek épségben való megőrzésének, ugyszintén a történetiségnek szempontját is.

Véleményem szerint: műemlékvédelmi okból aligha lenne megengedhető a Széchényi-terem berendezésének a muzeumpalotából való áthelyezése. De történeti és kegyeleti szempontból ugyancsak helytelen lenne a portrénak mostani beépítettségéből való kiemelése. Hogyha ugyanis a kép helyéből kiemeltetnék, a diszterem megszűnnék Széchényi-terem lenni! - Viszont, a falak mentén körben futó teljes építmény meghagyásával egy nagybecsű és tiszteltetreméltó műemlék a maga vátozatlanságában a későbbi nemzedékek számára is hirdetné, hogy ez volt majd másfél száz évig az Országos Széchényi Könyvtárnak nemzeti áldozatkészségből létesült szentélyszerű csarnoka, átriuma.

*

Az Alapító emlékének tiszteletét - bocsánat a nem kért tanácsért! - a Várban talán egy fehér márványból készült mellszobornak a legelőkelőbb, legfeltünőbb helyen történő felállításával lehetne kifejezésre juttatni. - Ugyanígy van ez az Akadémiában is. Ott is az alapító Széchényi Istvánra egy márvány mellszobor emlékezteti az akadémikusokat és a vendégeket.

Berlász Jenő

VÁRI KRÓNIKA (1984. május - június 15.)

4-én második megbeszélésüket tartják a kivitelező, a beruházó és a könyvtár párttitkárai /emlékeztetője jelen számunkban olvasható/.

7-én a könyvtár részletesen megfogalmazza a beruházóhoz intézett levelében a költözés megkezdésének feltételeit:

- a használatbavételi eljárás pozitív befejezése,
- eredményes próbaüzemek,
- berendezések-felszerelések leltár szerinti átadása,
- közlekedési utvonalak biztosítása,
- szerződés az épület fenntartására, a műszaki berendezések üzemeltetésére,
- szükséges dokumentációk /átadási tervdokumentáció, gépek üzembe helyezéséről készített jegyzőkönyvek stb./ átadása stb.

21-én a könyvtár jelentést állított össze az MM Könyvtári Osztály számára az "F" épület befejezésének helyzetéről, kiemelve a fontosabb problémákat: viszonylag jelentős festőmázoló, burkoló, szerelőipari munkák, nagymennyiségű raktári polc szállítása-szerelése, Telelift-szerelés, telefon-szerelési határidő lemondása, biztonsági rendszer szerelése stb.

23-án a Vári operatív bizottság ülést tartott, amelyen javaslatot dolgozott ki a költöztetés irányítására. Eszerint a költöztetés felelős irányítója Sonnevend Péter, az irányító csoport tagjai: Ferenczy Endréné, Mázsár István és Mohor Jenő. Minden főosztály/igazgatóság részéről ki kell jelölni a költöztetés felelősét, ezek a későbbi döntések szerint: II. főosztály - Vajda Gábor, III. főosztály - Poprády Géza, KMK - Urbán László, Központi Igazgatóság - Somkuti Gabriella /az I. főosztály és a GI részéről az irányító csoport fenti tagjai/. Szükséges ezen túlmenően minden szervezeti egység felelősét is megjelölni, valamint az egész strukturához "második vonalról" is gondoskodni a felelősök bármely okból való kiesésének pótlására. Szükséges, hogy a költöztetés irányítói és főosztályi felelősei főigazgatói utasítás útján hatáskörükben kizárólagos utasítási jogot kapjanak.

A VOB állást foglalt az "F" épület át- illetve birtokbavételével kapcsolatban, leszögezve, hogy erre akkor kerülhet sor, ha minden alapvető munka befejeződött, s a könyvtár május 7-i levelében foglalt feltételek megvalósulnak.

25-én harmadik megbeszélésüket tartják a kivitelező, a beruházó és a könyvtár párttitkárai /emlékeztetője jelen számunkban szintén olvasható/.

A Kommunális Beruházási Vállalat május 23-i levelével válaszol a könyvtárnak az átvétel feltételeiről május 7-én küldött levelére. Figyelmet érdemel Szanyi József igazgató levelének 4. pontja:

"A költözés időszakában végzendő munkákat részletesen június végén tudjuk meghatározni. Ismert már most az, hogy a II. félévre átnyulnak a következő munkálatok:

- Telelift élesztése, próbaüzeme,
- Telefon szerelés
- Fűtés, klíma szabályozás
- Ellopható tárgyak felszerelése."

A KOMMUBER június 5-i levele meghívja a könyvtárat a hiánypótlási munkák felülvizsgálatára, miután a Középületépítő Vállalat május 28-i levelében ezeket készrejelentette.

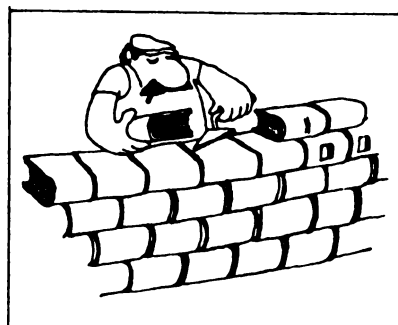
E felülvizsgálatra június 11-én kerül sor, az eljárásról felvett jegyzőkönyv szerint "a hiányjegyzékben szereplő tételek kijaviátása és kiegészítése teljeskörűen még nem történt meg, ezért a hiánypótlás elvégzését igazolni még nem lehet" /ezt követi illusztrációként egy-egy oldalas felsorolás/.

Június 12-én a Vári operatív bizottság a helyzet áttekintését követően leszögezte, hogy változatlanul érvényesnek tartja május 23-i ülésén kialakított álláspontját a birtokbavételt illetően.

A VOB tovább konkretizálta a költöztetés irányításával kapcsolatos feladatköröket, majd július 10-ét szabta meg határidőnek a főosztályi - napra lebontott - költöztetési ütemtervek elkészítésére /ezt követően intézményi szintű összehangolásra, majd a FŐSPED-del történő egyeztetésre kerül sor július végéig bezárólag/.

Június 15-én a tűzoltóság hatósági szemlét tart, s ugyanekkor meglátogatja az "F" épületet az MM Pénzügyi Főosztályának több vezetője.

/Összeállította: Sonnevend Péter/

E M L É K E Z T E T Ő

a KÖZÉV, a KOMMUBER és az OSZK párttitkárai 1984. május 4-i
megbeszéléséről

Az 1984. február 17-én kelt közös intézkedési tervünknek megfelelően került sor jelen második megbeszélésre.

1. A könyvtárépület műszaki átadása 1984. március 20-án megtörtént. A hiánypótlás, a többlet- és pótmunkák folyamatban vannak.

Egyetértünk a KOMMUBER véleményével, miszerint mielőbb meg kell tartani az üzembe helyezési eljárást annak érdekében, hogy az illetékes hatóságok /tűzrendészet, tanács stb./ állásfoglalását megismerve esetleges igényeik a hiánypótlás határidejére, 1984. június 30-ra teljesíthetők legyenek.

A KOMMUBER vállalja, hogy a már megkezdett használatba vételi eljárást fenti céllal 1984. május 31-ig befejezi.

2. Az épület biztonsági berendezéseit a BRFK azzal fogadta el, hogy a szükséges vezetékek 1984. június 30-ig elkészülnek;
a szükséges berendezések egy része később - a költségfedezet biztosításától függően - kerül felszerelésre.

A KÖZÉV vállalja, hogy a vonatkozó - módosított - terveket 1984. június 30-ig kivitelezi.

3. A könyvtári épület és a műszaki berendezések karbantartásával, illetőleg üzemelésével kapcsolatos teendőket 1984. július 1-től a KOMMUBER vállalja: a vonatkozó - előzetesen egyeztetett - szerződés-tervezetét 1984. május 15-ig az OSZK számára megküldi.

Az OSZK vállalja, hogy a szerződés-tervezet birtokában a pénzügyi fedezet /és esetleges egyéb feltételek/ biztosítása érdekében a főhatóságánál eljár és a szerződést 1984. május 31-ig aláírja.

4. Az 1984. február 17-i közös intézkedési terv egyes pontjai az alábbiak szerint teljesültek:

1. A műszaki átadás 1984. március 20-án megtörtént.
A hiba- és hiányjegyzék március végére elkészült.
2. Az üzempróbák lefolytatására vonatkozó ütemterv nem készült, de az egyeztetés és az üzempróbák folynak.
3. a biztonsági berendezésekre vonatkozóan lásd jelen emlékeztető 2. pontját.
4. A könyvtári polcok beszerzése folyamatban van.
5. Telelift szerelésének befejezése folyamatban van.
6. A költözés időszakában végzendő munkák körét OSZK és KÖZÉV - a KOMMUBER közreműködésével - 1984. május végéig határozzák meg.
7. A KÖZÉV az Oroszlános udvari főbejárathoz, valamint a Csikós-udvari gazdasági bejárathoz vezető utvonalakat március 31-ig nem szabadította fel.
A KÖZÉV vállalja, hogy a fenti elmaradást 1984. V. 16-ig pótolja.

8. A Minisztérium jóváhagyólag tudomásul vette a KOMMUBER által följánlott étkezési helyiséget. A használatra vonatkozólag a felek 1984. június 15-ig szerződésben fognak megállapodni.

Jelenlévők megállapodnak abban, hogy legközelebb a hatóságok képviselőivel lefolytatott üzembe helyezési eljárás után - a legkésőbb 1984. május 25-ig - találkoznak a június 30-án esedékes hiánypótlási határidők teljesítésének felmérése és a költözés előkészítése céljából.

Budapest, 1984. május 4.

Kreiter Gábor s.k.
KÖZÉV P.Biz. titkár

Sudár István s.k.
KOMMUBER párttitkár

Óvári Sándor s.k.
OSZK párttitkár

E M L É K E Z T E T Ő

a KÖZÉV, a KOMMUBER és az OSZK párttitkárai
1984. május 25-i megbeszéléséről

Az 1984. február 17-én kelt közös intézkedési tervünk alapján tartott május 4-i megbeszélésünk emlékeztetőjének megfelelően került sor jelen harmadik összejövetelünkre.

1. Veszélyeztetve látjuk a könyvtárépület befejezésére vonatkozó határidők betartását, ezért kérjük, hogy az első számú gazdasági vezetők gyűljenek össze, hogy elérjék a korábban vállalt határidők maradéktalan érvényesítését.

2. Az épület biztonsági berendezéseihez szükséges vezetékvezést KÖZÉV a vállalt határidőre, 1984. június 30-ra elvégzi.

A szükséges berendezések fedezetének biztosítására vonatkozó MM-állásfoglalásról KOMMUBER tájékoztatja az OSZK-t.

3. A telefonellátás határidőre való biztosítása változatlanul megoldatlan. Szükséges, hogy a KOMMUBER gazdasági vezetése további erőfeszítéseket tegyen a telefon biztosítása érdekében. Ennek eredményéről vagy eredménytelenségéről jelenlévők soron kívüli tájékoztatást kapnak.

4. A könyvtári épületre és műszaki berendezéseire vonatkozó karbantartási és üzemeltetési szerződés-tervezetet KOMMUBER 1984. május 31-ig megküldi az OSZK-nak. Az OSZK vállalja, hogy a pénzügyi fedezet biztosítása érdekében a főhatóságnál eljár, s a szerződés-tervezet átvételétől számított két héten belül azt aláírja.

5. Az 1984. február 17-i közös intézkedési terv egyes pontjai az alábbiak szerint teljesültek:

1. Az OSZK kérdésként veti fel, hogy a hiba- és hiányjegyzék teljességgel készült-e, mert az 1984. május 4-én átvett anyagban nem talált számos olyan észrevételt, amelyet 1984. február 29-én és március 30-án írásban átadott a KOMMUBER-nek.

KOMMUBER vállalja, hogy még egyszer ellenőrzi az OSZK észrevételeinek érvényesítését.

2. A Telelift és a betörésjelző rendszer kivételével az üzempróbák lefolytatására az egyeztetések megtörténtek; az üzempróbák folynak.
3. A biztonsági berendezésekre vonatkozóan ld. jelen emlékeztető 2. pontját.
4. A könyvtári polcok hiányzó mennyiségének szállítását a gyártó a KOMMUBER-nek 1984. május 30-ra igazolta vissza.
Szerelésüket a KÖZÉV 1984. június 30-i határidőre vállalja.
5. A Telelift beszerelése és próbaüzemelése 1984. július 31-ig véget ér.
Szükség szerint, az OSZK kívánságára, a KOMMUBER a próbaüzemet augusztus hónapban folytatja.
6. A költözés időszakában végzendő munkák körére, létszámigényére és a felügyelet megoldására vonatkozóan a KÖZÉV 1984. június 10-ig eljuttatja javaslatát az OSZK-nak, s azzal - a KOMMUBER közreműködésével - június 20-ig egyezteti.
7. A KOMMUBER az Oroszlános udvar és a Csikós udvar felől a beköltöztetési utvonalat 1984. július 1-től folyamatosan biztosítja.
8. A KOMMUBER székházában létesítendő étkezési helyiség használatára vonatkozó szerződés-tervezetét a KOMMUBER 1984. június 10-ig eljuttatja az OSZK-nak, s ezt követő két héten belül megállapodnak.

6. Megállapodás történt, hogy 1984. június 5-én 9⁰⁰ -kor a KÖZÉV építésvezetői irodájában a helyiségek és a kulcsok birtokbavételére vonatkozó ütemezési tervet véglegesítik.

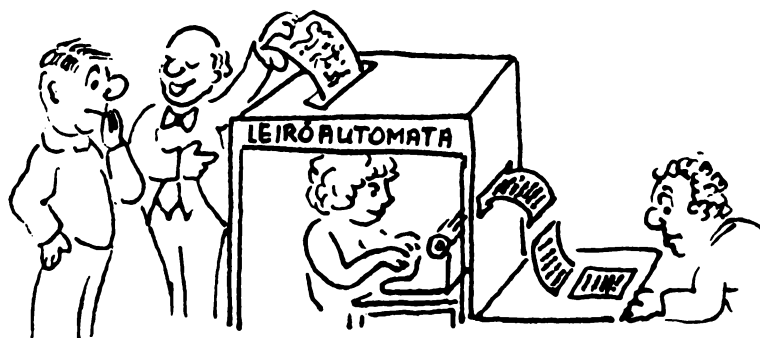
Jelenlévők megállapodnak abban, hogy következő alkalommal kölcsönös tájékoztatás céljából 1984. június 20-ig találkoznak, hogy elősegítsék az összes rendezendő kérdés megoldását. Ez alkalommal együttesen végignézik az "F" épületet és kicserélik tapasztalataikat.

Budapest, 1984. május 25.

Kreiter Gábor s.k.
KÖZÉV PB-titkár

Sudár István s.k.
KOMMUBER párttitkár

Óvári Sándor s.k.
OSZK párttitkár

- Ilyen korszerű lesz az Önöknél felállítandó gépünk is!

MUNKÁNKRÓL KÉRDÉSEINKRŐL

AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR KÖZÉPTÁVÚ KUTATÁSI TERVKONCEPCIÓJA 1986-1990

A könyvtárakban, és így az OSZK-ban is folyó kutatásokra ez év tavaszán a "Javaslat az egyetemi-főiskolai és közgyűjteményi kutatóbázis távlati fejlesztési koncepciójára" c. dokumentum és az OSZK új, 1986-1990 közötti kutatási tervkonceptiójának az elkészülte irányította a figyelmet. A fejlesztési koncepció javaslatát a Művelődési Minisztérium Felsőoktatási és egyéb kutatóhelyek távlati fejlesztési tervének kidolgozásával foglalkozó munkacsoportja, könyvtárunk kutatási tervkonceptióját pedig a Kutatásszervezési csoport dolgozta ki. Az említett dokumentumokat az OSZK Vezetői Tanácsa és Tudományos Bizottsága 1984. március 22-én együttes ülésen vitatta meg. A következőkben a fejlesztési koncepcióról kialakított észrevételeket és az OSZK új, középtávú kutatási tervkonceptióját adjuk közre.

Általános megjegyzések a könyvtári kutatásokról

A könyvtárak kutató-fejlesztő tevékenységének az alakítására irányadóan hatottak a közgyűjteményekre vonatkozó tudománypolitikai koncepciók. A közgyűjteményi intézményeket - és közöttük elsősorban a könyvtárakat - a közép- és hosszútávú kutatási terveiben mellőző, illetve perifériára szorító szemlélet már az 1970-es évek második felétől a változás jeleit mutatta. Az 1984 elejére elkészült "Az egyetemi-főiskolai és közgyűjteményi kutatóbázis távlati fejlesztési koncepciója"-nak javaslata pedig már átfogó intézkedésekkel kívánja a kutatásokhoz szükséges feltételrendszerben igen lemaradt közgyűjteményeket a kutatási tevékenység élvonalához közelíteni. A fenti koncepció lényeges eleme az egyetemi-főiskolai és közgyűjteményi kutatóhálózat regionális fejlesztésének körvonalazása, amelynek a megvalósításában komoly rész jut a tudományos munkára alkalmas könyvtáraknak is.

Ennek ellenére a hazai könyvtáraknak csak egy töredéke folytat jelentős tudományos munkát. Ezek elsősorban a központi könyvtárak /pl. OSZK, ÁGK, OGYK, ELTE, KLTE, JATE, JPTE, MKKE, KSH, OMIKK, OPKM, Agroinform, FSZEK/, amikhez még néhány egyetemi, megyei és szakkönyvtár járul. Megemlítendő, hogy a megyei könyvtárak jó részében /pl. Székesfehérvár, Békéscsaba, Tatabánya, Salgótarján, Szentendre stb./ - egy 1983-as felmérés tanulsága szerint - nem folyik kutatómunka, egy részükben pedig csak a legszűkebb keretek között /1-2 fő/.

A kialakult helyzet azt mutatja, hogy a könyvtárak szélesebb körének a kutatómunkába való bevonása nem képzelhető el az alapfunkciójukhoz szükséges feltételrendszer komolyabb korrekciója nélkül. Amennyiben a tervszerű és kiterjedt gyűjteményfejlesztésnek, a feldolgozásnak, a katalógusépítésnek valamint a tájékoztató munkának nincsenek meg a kielégítő feltételei, a kutatás számára mind a forrásbázis tekintetében mind pedig a szolgáltatások terén "fehér foltok" keletkeznek. Az információ beépülésének átfutási ideje oly mértékben megnő, hogy az anyag hasznosításában, a tudományos tájékoztatásban, és így a hazai szellemi élet információs ellátásában komoly - sokszor nehezen pótolható - lemaradások keletkeznek. A megfelelő technikai háttér különösen fontos része a könyvtári számítógépesítés, ami nélkül a nemzetközi információs rendszerekhez való csatlakozás /mágnesszalagok cseréje, közvetlen kapcsolat/sem valósítható meg. Éppen a hazai és a nemzetközi információs rendszerekhez történő csatlakozás igényel változást a vidéki szellemi központok nem kielégítő - helyenként tarthatatlan - információ-ellátottságán /ld. például a veszprémi vegyipari egyetem eredményeit/.

A kizárólag kutatási célú támogatásokból a jelenlegi technikai és személyi /kvalifikáltság, segéderők/ lemaradás nem csökkenthető a kellő ütemben. Ezért a könyvtárakban szükség lenne olyan, a kutatóhelyé minősítés eredményeként folyósítandó támogatásra is, amely lehetővé tenné éppen a kutatásokra való tekintettel az alapfeladatok színvonalának emelését. Ez a közgyűjteményekben folyó kutatások presztizsét is jelentékenyen megnövelné. Ha a kutatóhelyé minősített könyvtáraknak nem azt kell érzékelniük, hogy kutatási feladataikat a meglévő erők elvonásával, a meglévő szervezet terheinek méltánytalan növelésével kell megoldani, hanem a kutatóhelyi rang az alapfeladatok ellátásához szükséges feltételek javításához is hozzájárul, akkor a kutatási tevékenység nem "idegen testként" élődne be az intézmények jelenlegi strukturájába, hanem számíthatna a kutatásban részt nem vevő szakembergárda nélkülözhetetlen támogatására is.

A kutatásokat ösztönző eszköztár bővítésének szükségességét az is mutatja, hogy a kutatási tevékenységre alkalmas könyvtárak egy része egyáltalán nem él a kutatási célú munkaidőkedvezmény eszközeivel. Nem egy könyvtárban a feltételrendszer hiányai miatt nincs mód a napi és a tudományos munka összhangjának megteremtésére. Ez mind a tudományos munka, a kvalifikált munkaerők felhasználása, mind a kutatások előmozdítása szempontjából káros. Az intézményi és az - könyvtárakban nagy szerepet játszó - egyéni kutatómunka összhangjának megteremtésére irányuló gyakorlat még kialakulatlan, noha a kutatások mindkét formája nélkülözhetetlen. A kutatásba bevonható könyvtárak körének a bővítése - a jelzett módon - a további fejlődés alapját jelentheti.

A javaslatnak a könyvtári rendszerre vonatkozó általános megállapításai jól tükrözik a kialakult helyzetet, bár hiányoljuk a könyvtárak jelenlegi feltételrendszerének a felsőoktatáséhoz hasonló konkrétsággal elvégzett elemzését.

A kutatások sikerét jelentősen befolyásolják a publikálási lehetőségek, a pénzügyi bonyolítás rugalmasságának foka és a nemzetközi kapcsolatok kihasználásából származó előnyök. A könyvtárakban folyó kutatásokat rendkívül károsan befolyásolja, hogy az elkészült kéziratok megjelentetésére nincsen biztosíték. Sajnálatos, hogy a "Kulturális és a történelmi emlékeink..." című kutatási főirány sem volt képes eddig a kiadási nehézségek meg-

oldására, sőt ha lehet még tovább fokozta a helyzet tarthatatlanságát, a kiadáshoz szükséges feltételek biztosításának esetlegességét. A jelenlegi helyzet nem a hatékony, kiadványcentrikus munkára, hanem a vállalkozások időben való tultervezésére ösztönöz.

A kutatómunka eredményességére hátrányosan hat az is, hogy a kutatóhelylé nyilvánított könyvtárak költségvetése és pénzügyi adminisztrációja nem követte a kutatásirányítási változásokat, a kutatásoknak a közgyűjteményekben való előtérbe kerülését. A használatos rovatolási rendszer nem, vagy csak részben alkalmas a kutatások háttérének a biztosítására. A könyvtárakban levő szellemi kapacitás jobb hasznosítása érdekében rendkívül fontos lenne olyan anyagi keret biztosítása, amely az egyéni kutatók szerzői díjainak fedezésére és a kutatók munkakörülményeinek javítására /xerox költség, gépeltetés, belföldi ösztöndíj stb./ adna lehetőséget. A nemzetközi kapcsolatokat igénylő és hasznosító kutatásokat /pl. hungarika kutatás/ a kiutazások, személycserék lebonyolításának, ügyintézésének további egyszerűsítésével lehetne támogatni.

Külön figyelmet érdemel a könyvtárak és az egyetemek kapcsolata. A könyvtárakban dolgozó magas képzettségű kutatóknak a felsőoktatásban biztosított óraadási lehetősége a hazai tudományos életbe történő bevonásuknak fontos eszköze. A hazai tudományos könyvtárakban erre az elmúlt években számos példát találunk, így egy már helyenként létező gyakorlatot kellene fokozott támogatásban részesíteni. Ugyanakkor a már korábban is komoly tudományos potenciált képviselő könyvtárak /főleg a központi könyvtárak/ a felsőoktatás káderutánpótlása szempontjából jelentős szerepet tölthettek és töltenek be ma is. /Ez egyben a könyvtárakban folyó kutatómunka kedvezőtlen feltételeinek is jele./ A jelentős értékeket tartalmazó gyűjtemények azonban az egyetemi-főiskolai hallgatók számára műhelyként is szolgálhatnak szakmai gyakorlataik során - nem csak a könyvtáros képzésben, hanem egyéb szakterületeken is, így pl. az irodalomtudomány és történettudomány diszciplínáiban. Ennek gyakorlati megvalósítására mind az egyetemi évek mind a posztgraduális képzés keretében alkalom nyílna. A személyes kapcsolatok bővülésével közvetlenebbül érvényesülhetne a felsőoktatási - elsősorban egyetemi - kutatógárda szakmai szintjének ösztönző ereje a kutatásra leginkább alkalmas könyvtárakban. Ebben a vonatkozásban kell megemlíteni, hogy az OSZK-nak mint alapvetően hungarika profilu, irodalomtudományi és történettudományi szakkönyvtári feladatokat is ellátó könyvtárnak nemcsak az irodalomtudományi és művelődéstörténeti együttműködésben, hanem a történettudomány szakterületén is célszerű szerepet szánni.

Az OSZK kutatási tervkonceptiója

Az OSZK-ban folyó 1981 és 1985 közötti kutatásokra már meghatározó jelentőségű, hogy 1981-ben az intézmény a művelődési miniszter közvetlen irányítása alatt álló, az MTA által támogatott kutatóhelylé vált, és így jóváhagyott középtávu kutatási tervvel rendelkezik. A jelenleg folyó tervperiódus kutatásainak kereteit a hazai tudományszervezési lehetőségek kedvező módon bővítették ki, a kutatási főirányok és az állami pályázati rendszer az intézményi témáknak az országos kutatási programokhoz való szorosabb és koordináltabb kapcsolódását tették lehetővé. A támogatás ilyen formái mellett került sor már eddig művelt kuta-

tási témák magasabb szintre való emelésére, ami egyuttal a kutatásszervezési funkciók előtérbe kerülését is jelzi. Az OSZK-nak az ország könyvtári rendszerén belül a kutató-fejlesztő tevékenység koordinálásában művelődési minisztériumi állásfoglalás által támogatott meghatározó szerepéből következett a Fejlesztési csoport és a Kutatásszervezési csoport megalakítása. Tevékenységük eredményeképpen kerülhetnek, illetve javasolhatók az általuk gondozott témák tárcaszintű kiemelésre az 1986-90-es periódusban, hosszú távon előkészítve és támogatva a felsőoktatási-közgyűjteményi kutatási együttműködést.

Az intézményi kutatások tervezése továbbra is azon az elven nyugszik, hogy a könyvtárpolitika és a könyvtári kutatásirányítás szempontjából a kutatások előmozdításában a tudományos vizsgálódásra kitűzhető feladatok összefüggnek és egymást feltételezik, vagyis az alapfeladatok, az irodalom ellátás és az információs munka szintjének az emelése. Ezek azonban csak a könyvtári munkatársaknak a tudományos tevékenységbe való bevonásával, a hazai kutatási intézményrendszerhez, a kiemelt kutatási feladatokhoz való különböző szintű és intenzitású kapcsolódásával, újabb és újabb témák bekapcsolhatóságának az előkészítésével valósíthatók meg.

Az OSZK 1986-1990-es középtávu kutatási tervkoncepcióját mindenekelőtt a folyamatosság jellemzi. A könyvtárnak a jövőben is igen korlátozott erőforrások állnak rendelkezésére, így a már folyamatban lévő kutatási témákra, témacsoportokra koncentrálunk és a már 1981-85 között művelt és előkészített kutatómunkákat szeretnénk eredményesebbé tenni.

Az OSZK által betöltött nemzeti könyvtári funkciók eddig is központba állították a hungarikumok gyűjtését, feltárását és hozzáférhetővé tételét. Az utóbbi évtizedben a nemzeti tudat alakulása, a nemzeti és nemzetiségi kérdés iránt megnövekedett érdeklődés mind kurrens, mind retrospektív vonatkozásban új, igényesebb feladatok elé állította a könyvtárat. Amíg azonban a történeti jellegű retrospektív hungarika kutatások évről évre gazdag eredményt hoznak, a külföldi kurrens hungarika kutatás és tájékoztatás viszonylagos lemaradása tapasztalható. A következő tervidőszak feladata e lemaradás csökkentése. A hungarika kutatási program - amelyben az OSZK a könyvtári rendszerben koordinálóját szerepet tölt be - elméleti megalapozása kiemelt hangsúlyt kap, elmélyítését a tervkoncepció folyamatos feladatnak tekinti. A kiadvány- vagy fejlesztési célú hungarika programokba mindhárom ismertető feladatcsoport bevonása megtörtént. Az 1986-90 között tervezett, valójában már előkészített vagy megindult kutató-fejlesztési programok - a megfelelő anyagi támogatás biztosításával - eredményezhetik a könyvtári hungarika kutatásnak a hazai és nemzetközi kutatás új igényeivel való összhangba kerülését, a hungarika jellegű tájékoztatás kifejlesztését egy átfogó hungarológiai tájékoztatássá, az erre épülő szakkutatások biztosításával együtt.

Összhangban a már idézett egyetemi-főiskolai és közgyűjteményi kutatóbázis távlati fejlesztési koncepciójával az OSZK a könyvtári kutatások három fő ágán

- /1/ kulturánk írott és nyomtatott emlékeinek feltárásában, nyilvántartásában, kiadásában és az ezeket rendszerező művelődéstörténeti kutatásokban, írott és nyomtatott emlékeink megőrzésében;
- /2/ a művelődéspolitikai szempontú művelődéskutatásban, a közművelődés korszerűsítésének, a könyvtári rendszer fejlesztésének feladataiban;

- /3/ a könyvtárak műszaki fejlesztési és gépesítési lehetőségeinek feltárásában, a könyvtári és tájékoztatási rendszer komplex számítógépesítésének megalapozásában, a korszerű könyvtári és informatikai módszerek tanulmányozásával összefüggő vizsgálódásokban

fejti ki a tervidőszakban kutató-fejlesztő tevékenységét. A tervkoncepció bemutatja a nemzeti könyvtár sokrétű kutató-fejlesztő tevékenységének egészét, mert így szolgálhat segédeszközü a tudományszervezés számára és az intézményi kutatási terv munkálataihoz, valamint elősegítheti a vállalkozások műveléséhez szükséges támogatás biztosítását mind az akadémiai mind a minisztériumi kutatásirányítástól.

I. KULTURÁNK IROTT ÉS NYOMTATOTT EMLÉKEINEK FELTÁRÁSA, NYILVÁNTARTÁSA, KIADÁSA ÉS AZ EZEKET RENDSZEREZŐ MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI KUTATÁSOK, AZ IROTT ÉS NYOMTATOTT EMLÉKEINK MEGŐRZÉSE

a/ Magyarországi és magyar vonatkozású dokumentumok retrospektív feltárása és a rájuk vonatkozó adatok regisztrációja, szakbibliográfiai munkálatok

A témacsoportban a kutatásokat már az 1981-85-ös tervidőszakban az MM-MTA közös kutatási főirány Koordináló Tanácsa gondozza. A következő tervidőszak tervében az OSZK nyolc témája - közülük három a főirány, egy állami pályázat útján elnyerhető anyagi támogatással - szerepel. A témákat, /mind országos jelentőségű bibliográfiai feltáró munkák/ -

- régi magyarországi nyomtatványok és magyar szerzők külföldi publikációinak bibliográfiája 1800-ig;^x
- a magyarországi hírlapok és folyóiratok bibliográfiája;^x
- a magyar irodalom és irodalomtudomány szakbibliográfiája;^x
- a hangjegyes kéziratok forrásai Magyarországon;
- az egyházi könyvtárak kéziratkatalógusai;
- az 1921-1944 között Magyarországon nyomtatott könyvek bibliográfiája;
- a magyar szépirodalom idegennyelven bibliográfia
- a Koordináló Tanács már szerepelteti a főirány következő 1986-1990-es tervében, kiegészítve egy új nyolcadik, pénzügyi támogatással tervezett: a külföldön található könyvtári hungarika dokumentumok és a rájuk vonatkozó adatok regisztrációja című vállalkozással. Ezzel a hungarika kéziratokról készült mikrofilmek nyilvántartása, a külföldi könyvtárak hungarika kalauza és a hungarika névkataszter munkálatai is a kiemelt témacsoport részévé váltak.^{xx}

^x = az új tervperiódusban is KKFA támogatással tervezett témák

^{xx} = a főirány következő középtávu tervében az OSZK témái között azóta egy újabb is szerepel: "Magyarországi gyűjtemények XVI. századi nyomtatványainak katalógusai."

A főirány jelentős mértékben előmozdította az anyagfeltáró munkák megbecsülését, az intézmény kutatási- kutatásszervezési kapcsolatait, ugyanakkor nem hallgatható el, hogy pénzügyi bonyolítása komoly nehézségeket támaszt, a tervszerű munkavégzést akadályozza. A terv-periódusban a témacsoportnál komoly kiadási nehézségekkel lehet számolni, mivel a főirány a kész művek megjelentetését már jelenleg sem tudja mind vállalni.

A saját kezdeményezésű témák között is számos országos jelentőségű található, így a könyvtár latin kódexeinek, magyar nyelvemlékeinek, ujkori latin kézíratainak a feltáró munkálatai és katalógusainak folyamatos készítése.

b/ Magyarországi és magyar vonatkozású dokumentumok kurrens feltárása

A könyvek és az időszak kiadványok kurrens nemzeti bibliográfiai regisztrálására és a magyar időszak kiadványokban megjelenő tanulmányok tematikus repertorizálására, a nemzeti cikkbibliográfia korszerűsítésére vonatkozó kutató-fejlesztő munkák folyamatosak.

Külföldi hungarika-dokumentumok kurrens bibliográfiai feltárása

A hosszas előmunkálatokon alapuló téma művelése során gépi uton tárolt és visszakereshető hungarológiai dokumentáció, erre épített információs szolgáltatás és a már működő kurrens bibliográfiai tájékoztatás kibővítése és az adatbázist hasznosító társadalomtudományi kutatások valósulnak meg. Az előkészítő munkálatok során a könyvtárközi együttműködés keretei már kialakultak. Országos jelentősége, kapcsolódása a "Nemzeti tudat hazánkban. A nemzeti-nemzetiségi kérdés korunkban" TKB kutatási főirányhoz indokolja kiemelését.

Az I/b. szakasz kutató-fejlesztő munkáinak számítógépes vonatkozásai a 3/a. és c. témakörökbe kerültek beépítésre.

c/ Könyv- és könyvtártörténeti kutatások

Ide tartoznak a magyarországi könyv-, sajtó- és könyvtártörténet egyes korszakaira vonatkozó részkutatások - köztük az intézményi szinten kiemelt OSZK történeti téma.

d/ A könyvtár gyűjteményeire alapozott szaktudományi kutatások, forrás-feltárások

Ide sordódnak a történettudományi és művelődéstörténeti, a nyelv- és irodalomtudományi részkutatások, a textológiai munkálatok. Az e területen folytatandó kutatásoknak külön sulyt ad az a körülmény, hogy a már említett közgyűjteményi kutatóbázis távlati fejlesztési koncepciójának javaslata egyetemes és magyar irodalmi, művelődéstörténeti vonatkozásban a könyvtárat az ELTE partner intézményeként szerepelteti. Elő kell mozdítani, hogy egyre több egyéni kutatás kapcsolódjék más intézmény által gondozott főirányi témákhoz.

e/ Kulturánk írott és nyomtatott emlékeinek megőrzése

/konzerválás, restaurálás, mikrofilmtechnika/

A könyvtár az intézményi és országos restauráló feladatok ellátására komoly elméleti és gyakorlati kutatómunkát fejt ki. Ennek előmozdítására a tervidőszakban ki kell alakítani

egy kutatócsoportot a restaurálási technológiák kikísérletezésére, együttműködve az ebben érintett közgyűjteményekkel és kutatóintézetekkel.

A kutató-fejlesztő tevékenység része az anyagok és károsodások vizsgálata, a restaurálási eljárások technológiájának tudományos megalapozása és továbbfejlesztése, e téren központi szolgáltatások kidolgozása. Az állományvédelmi kutató-fejlesztési programot támogatják a mikrofilmtári feladatok is: a könyvtári mikrofilmszolgálattal, a mikrofilmezéssel kapcsolatos rendszerszervezési és technikai kutatások, mikrofilm- és fotórestaurálási módszerekre, a mikroformátumu kiadványok megjelentetésére, a COM katalógusok, valamint az MNB sorozatok COM formában való közreadásának kifejlesztésére és új fotoelektronikai képrögzítő eljárások alkalmazására vonatkozó kutatások végzésével.

2. A MŰVELŐDÉSPOLITIKAI SZEMPONTU MŰVELŐDÉSKUTATÁS, A KÖZMŰVELŐDÉS KORSZERŰSÍTÉSE, A KÖNYVTÁRI RENDSZER FEJLESZTÉSÉNEK FELADATAI

a/ Olvasás és könyvtárszociológia

Az olvasáshoz tartozó kutatásokat folytató kutatócsoport munkájának fontosságát jelzi a témakörnek "A közművelődés helyzete és fejlődésének távlatai" c. MM kutatási főirányhoz való kapcsolódása 1981-1985 között. 1986-1990 között a kutatás a könyvtárhasználat szociológiai vizsgálatával folytatódik, kiterjesztve vizsgálódásait az olvasószolgálati munkára, a kulturaközvetítő intézmények, könyvtárak szocializációs szerepére, a kiadványok egyetemes hozzáférhetősége programjának a közművelődési könyvtárakban való megvalósulására is. A kutatási program továbbra is feltételezi a főirány anyagi támogatását. A téma művelése a témakör más intézményekben folyó kutatásainak koordinálását is magában foglalja.

A témacsoportba tartozik az olvasási szokások, a mai magyar irodalom olvasottságának és a könyvtárosi pálya szociológiai vizsgálata is.

b/ A könyvtári rendszer fejlesztése

A témacsoport részei:

Könyvtárak szervezési kérdései.

A regionális könyvtárközi kooperáció műszaki- szervezési és jogi optimalizációja, lehetőségei, változatai a vidék szakirodalmi-információs helyzetének gyökeres javítása érdekében.

A területi könyvtári hálózatok /tanácsi könyvtárak/ belső strukturájának változásai, módszertana és az ésszerűsítés alternatívái a közigazgatás átszervezésének folyamatában.

A nagy /megyei, városi/ közkönyvtárak információ közvetítő szerepe, ennek emberi, technikai követelményei a tudományos, művészeti és mindennapi élet praktikus információinak szétszórásos-visszakeresési folyamatában.

A helyismereti gyűjtemények kutatási és tájékoztató tevékenységének fejlesztése. Kapcsolat kialakítására az MSZMP Társadalomtudományi Intézetének "Helyi társadalom" c. kutatási programjával kerülhet sor.

c/ A nemzeti könyvtár szerepe a hazai könyvtárak funkció-rendszerében

A témacsoportba tartozik a hazai és nemzetközi együttműködésben művelt, a szocialista nemzeti könyvtár tipológiai sajátosságai és szerepe a társadalomtudományi könyvtári és információs rendszerekben, a nemzeti könyvtár gyűjteményszervezési feladatainak a meghatározása az országos könyvtári és információs rendszerekben, a hungarika gyűjtés és nyilvántartás elméleti rendszerezése témák. A központi szolgáltatások fejlesztését előmozdító, a "Magyarország részvétele a kiadványok egyetemes hozzáférhetősége /UAP/ nemzetközi programjában" témának hazai jelentősége mellett nemzetközi -IFLA- kapcsolódása biztosít különleges fontosságot.

3. A NEMZETI DOKUMENTUMTERMÉS SZÁMÍTÓGÉPES NYILVÁNTARTÁSÁNAK FEJLESZTÉSE, A HAZAI ÉS NEMZETKÖZI INFORMÁCIÓS RENDSZEREKHEZ VALÓ KAPCSOLÓDÁS, A KÖNYVTÁRI TECHNOLÓGIA FEJLESZTÉSE, KORSZERŰ KÖNYVTÁRI ÉS INFORMÁCIÓS RENDSZEREK KIALAKÍTÁSA

a/ A magyar nemzeti bibliográfia számítógépes rendszerének továbbfejlesztése

A már jelentős eredményeket felmutató kutató-fejlesztő tevékenység eredménye a könyvtári terület legnagyobb számítógépes adatbázisának üzemeltetése. A kutatások folyamatosak a magyar nemzeti bibliográfiai rendszer szolgáltatásainak a bővítésére, azok elméleti előkészítése érdekében. Az OSZK-nak a könyvtári rendszeren belül e téren is érvényesítendő koordináló feladatai és a téma országos jelentősége feltétlenül indokolja a kutatás-fejlesztés kiemelését és csatlakoztatását a "Számítástechnikai alkalmazási rendszerek kutatása-fejlesztése" Számítástechnikai Tárcaközi Bizottság - KSH közös kutatási főirányhoz.

b/ Nemzeti Periodika Adatbázis. Külföldi periodikumok kurrens lelőhelyjegyzékének automatizált előállítás, különös tekintettel a nemzetközi regisztrációs rendszerek /ISDS, IKARR/ gépi szolgáltatásaink hasznosítására

A kutató-fejlesztő tevékenység folytatásának célja a szolgáltatások bővítése és fejlesztése, az adatbázis továbbépítése. A téma országos jelentősége ez esetben is indokolja tárcaszintű kiemelését és a "Számítástechnikai alkalmazási rendszerek kutatása-fejlesztése" c. kutatási főirányhoz való csatlakoztatását. Művelése továbbra is nemzetközi együttműködésben folyik.

c/ A könyvtári technológia, a könyvtári és információs rendszerek fejlesztése

A témacsoport részei az automatizált bibliográfiai adatbázisokhoz használható információkereső nyelvek elmélete, különös tekintettel egyetemes alkalmazásukra, a könyvtári célszoftverek kutatása, a magyar kulturális és művészeti információs rendszernek a szocialista országok nemzetközi rendszeréhez kapcsolódó kialakítása, a könyvtári és informáci-

ős munka nemzetközi és hazai szabványosítása, hierarchikus és nyelvi elemeket használó információkereső nyelvek összehasonlító vizsgálata, az új szabványokon alapuló katalógusok használatának tapasztalatai, az ETO szakkatalógusok két leggyakoribb szerkesztési módjának összehasonlító vizsgálata témák.

Összeállította: Veszprémy László

Amit jó tudni a vámvizsgálatról, avagy: BEPILLANTÁS A KERESZTURY-FONDBA

Számos országos és európai intézmény mellett az OSZK szinte külön előjoggal tekinti magáénak Keresztury Dezső állami díjas akadémikust, költőt és irodalomtörténészt. Részben azért, mert évekig volt maga is a könyvtár aktív dolgozója, főosztályvezetője, másrészt, mert 1977-ben tekintélyes összegű alapítványt létesített az OSZK tudományos munkásságot folytató dolgozói számára.

Magáról az un. 177/Fondról: a Keresztury-fondról a Kézirattár munkatársain kívül bizonyára kevesebben tájékozottak. Feldolgozása már több éve folyik, anyaga egyre gyarapszik. Tartalma rendkívül szerteágazó, hiszen létesítője színes és sokirányú kulturális működésével, annak írásos bizonyítékaival jóformán egész huszadik századi kulturánkról tudósítja a buvárkodót.

Saját műveinek kéziratos anyagában a magyar és világirodalomtörténeti tanulmányok mellett helyet kaptak drámafogalmazványai, verskéziratai, műfordításai. Irt színházról és filmről, képzőművészetről és zenéről.

A fondban megtalálhatók kultuszminiszteri működésének dokumentumai, összeállítható belőle a Pester Lloydnál, az Eötvös Collégiumban, a Magyar Tudományos Akadémián végzett működésének vonulata. De maradtak emlékek ifjúkorából is, amikor a berlini egyetem magyar lektoraként németeket tanított magyarra. Hogy nem eredménytelenül, arról majd még szó lesz: kiderül hajdani berlini tanítványainak leveleiből.

Keresztury Dezső levelezése magában is érték. Babits, Kosztolányi, Karinthy Frigyes, Móricz Zsigmond, Kodály Zoltán, Horváth János, Voinovich Géza, Pais Dezső, Ambrus Zoltán, Füst Milán, Gellért Oszkár, Bálint Sándor, Sik Sándor, Szekfü Gyula – de még sorolhatnám! – és nemcsak a hazai, hanem az európai, főleg német kulturális élet képviselőit, akikkel élénk levelezést folytatott, sőt folytat ma is, és akik a levelei kézirattárunkat gazdagítják. A Grillparzer-Forum, Lenau-Gesellschaft éppugy számon tartja, mint a Magyarok Világszövetsége, a PEN-Club, a Liszt Ferenc Társaság, vagy akár a BIB. Herder-díjas és számos német íróbarátja van.

Tanítványai közül sokan lettek köz- és kulturális életünk jeles képviselői, akik büszkék arra, hogy Keresztury tanár urtól tanultak.

A Keresztury-fondban a mai irónemzedék majdnem minden nevezetességétől találhatunk levelet, de művészettörténészek, muzsikusok is szerencsével járhatnak, ha belepillantanak ebbe a levelezésbe.

Keresztury Dezső a Babits hagyaték kurátora volt /Basch Loránttal és Illyés Gyulával/, így a Babits-kutatás is sokat meríthet még az e témára vonatkozó levelezés anyagából.

A fond feldolgozása nemcsak terjedelme, hanem érintett sokszínűsége miatt sem lehetett könnyen elvégezhető munka, de lassanként – állandó gyarapodása mellett is – kezd háttározott, körülfogható alakot öltetni, és a Kézirattár hamarosan rendelkezésére bocsáthatja a kutatóknak.

De hogy a tudománytól nem idegen a humor sem, annak illusztrálására – és a magunk okulására olvassuk el egy egykori német diák magyar leckéjét, amit Keresztury tanár ur megőrzött az utókornak: részben, hogy lássuk, a mi nyelvünket is el lehet sajátítani a burkusokkal, de azért is, hogy külföldi tanulmányutra induló tudósaink ne vágjanak neki föl-készületlenül a nagyvilágnak.

"Hölgyeim és uraim!

Az én kevés magyar ismereteimmel fogok most megpróbálni elbeszélni Önöknek, hogyan megtanultam a magyar nyelvet és amit tudom Magyarországról és Budapestről, Magyarország szép fővárosa.

A Magyar kormányzás és a Berlitz iskola szeretetreméltósága által meglátogathattam a magyar tanítást a Berlitz iskolában egy évig kétszer minden hétben és törekszem megtanulni amennyit lehet.

A Magyarország fekszik a Németországtól délkeletre...

A Magyarország fővárosának neve Budapest. Én még nem voltam sohasem Budapesten. Azt mondják hogy nagyon szép város és azért nagyon szeretnék Budapestre utazni. Budapest Berlintől vonattól tizennyolcóránnyira messze van. Közvetlen vonat Budapest és Berlin között nincs. De közvetlen kocsi közlekedik és az ember válthat hálókocsi jegyet is. ...

Valamint a cseh úgy a magyar országhatáron az ember be kell mutatnia az utlevélet. Az utlevelvizsgálat kívül vámvizsgálat is van. A magyar vámőr rendszeren azt kérdezi: "Van-e valami vámolni való". Erre az ember csaknem mindig azt feleli: "nincs". De neha a vámőr tovább visszafeleli: "Nyissa ki kérem az Ön csomagait" Akkar nagyon rossz, ha az Ön csomagában talán vannak áruk amelyikekért vámot kell fizetni. Akkor Önnek sok pénzt kell fizetnie. Azért jobban: "Mindig az igazságot beszéljen".

Berlintől megérkezünk vonattól Budapesten a Keleti Pályaudvaron. Egy autóval egy szállodához vitetjük magokat és a szállodában egy szobát kérünk. Ha nekünk sok időnk, legjobban gyalog fogunk megnézni a várost, ha kevés időnk autóval csinálhatunk egy "sightseeing". Este megyhetünk a Nemzeti Színházba a köruton vagy egy kávéházba cigánymuzsikával.

Elnézést kérem ha az én beszédem kissé ügyetlen, de kevés szókkal jól beszélni nagyon nehéz."

Egy komoly fondban ilyen "örökzöld dallamokkal" is találkozhat a szemfüles kutató...

Dolgozzon a lakóhelyétől távol! Dolgozzon a Várban!

HÍRDETMÉNY

Jobb sorsra érdemes - nemzeti közadakozásból önhibáján kívül nem részesülő - kultur-intézmény keres azonnali belépésre olyan munkatársakat, akik

- magas képzettséggel rendelkeznek, ám tudományos ambícióik nincsenek, idegen tőlük az individualista kutatómunka;
- gyors hivatali előmenetelre nem számítanak, képesek várni 20-30 évet a csoportvezetői, további 20 évet az osztályvezetői kinevezésre, főosztályvezetők pedig a világ minden kincséért sem lennének;
- mérsékeltén tisztaságszerető, gyerekkorukban nem kergették őket az asztal körül, ha nem meleg vízben akartak kezet mosni;
- szeretik a tömeget /beosztástól függően 3-15 fő/, de annyira nem társaságkedvelők, hogy végigfecserésszék a munkaidőt;
- szeretik a jó könyveket és folyóiratokat, de csak nézni, nem akarnak mindenáron belelapozni;
- megbecsülik a régi, ritka könyveket, de azok pénzértékével egyáltalán nincsenek tisztában, így nem jut eszükbe kicsempészni és az Ecseri uton árusítani őket /ha a pályázó minden egyéb feltételnek megfelel, ezt az egyet nem vesszük nagyon szigorúan, de minimális feltétel, hogy az illető már letöltötte lett légyen kiszabott büntetését/;
- nők esetében: meddő, leszbikusok és maszkulin típusúak, férfiak esetében: szombatisták vagy untauglichok előnyben részesülnek;
- 40 éven aluliak esetében: képes legyen a pályázó egy nagy létszámú KISZ-szervezet egy személyi működtetésére;
- stabil családi háttérrel rendelkezők, azaz olyanok, akik kivonják magukat a házi munka /bevásárlás/ alól, elhanyagolják a családjukat;
- megfelelő fizikai állóképességgel rendelkeznek, 30-50 m szintkülönbség leküzdésétől nem kapnak szívdobogást;
- tisztában vannak azzal, hogy a lét határozza meg a tudatot, ezért bármikor örömmel vállalnak fizikai munkát, hogy a raktáros-, ruhatáros- és takarítóhiányon enyhítsenek;
- nem félősek, a vári épület labirintusában, gyilokjáróban sem;
- fegyelmezettek, jól tűrik a monotóniát, az Intézmény munkamódszereit gyorsan elsajátítják, de azokat a továbbiakban életük árán is megvédelmezik az újításoktól;
- végül: titoktartók, saját jól felfogott érdekükben nem árulják el senkinek, hogy hol dolgoznak, milyen körülmények között és mennyiért.

Jelige: "Analfabéták kiméljenek"

TÁJÉKOZÓDÁS

JÖVŐRE 50 ÉVES A MAGYAR KÖNYVTÁROSOK EGYESÜLETE

A félévszázados jubileum az egyes ember életének is fordulópontja: ekkor szokás számot vetni azzal, hogy mit sikerült megvalósítani az ifjúkori elképzelésekből, s mi az, amire még futja a hátralevő időből és energiából. Egy testület életében is alkalmat ad a félévszázados forduló az önvizsgálatra, a megtett ut felmérésére, de a jövő távlatait nem az egyes ember szűkreszabott ideje, hanem a közösség nemzedékeken továbblépő ereje határozza meg. Még élnek közöttünk olyanok, akik a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesületének születése pillanatától, 1935-től tagjai voltak s mint könyvtárosok vonultak nyugalomba: Csapodi Csaba, Csapodi Csabáné Gárdonyi Klára, Fazakas József, Haraszthy Gyula, Horváth Magda, Kozocsa Sándor, hogy csak a számunkra legismertebbeket ragadjam ki a névsorból. Vannak olyanok is, akik azóta más pályára léptek, s a tudományt szolgálják: Borzsák István, Makkai László, Tolnai Gábor, Varjas Béla. Tovább böngészve az egykori tagok névsorát, olyan nevekre bukkanunk, mint Halász Gábor, Jékely Zoltán, Ortutay Gyula, a régmúlt és a közelmúlt fájdalmas veszteségei. Jó érzés tudni, hogy a régebbi és az újabb könyvtárosnemzedék is örömmel állapíthatja meg: volt kikre felnéznie, s bizonyára lesz, akiknek továbbadhatja a stafétabotot...

1935. június 26-án, a Magyar Tudományos Akadémia előadótermében került sor a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete alakuló közgyűlésére. A könyvtáros egyesület alakításának eszméje azonban már sokkal előbb megfogant: Hóman Bálint, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója volt a kezdeményező, aki 1929. június 8-án hívta össze először a könyvtári élet akkori vezető személyiségeit az egyesület alapjainak megteremtésére. Az értekezlet már ekkor elvben kimondta a megalakulást, s egy szűkebb bizottságot küldött ki a végleges megalakulás előkészítésére. Az újabb értekezletre 1932. október 15-én került sor Pasteiner Ivánnak, az Egyetemi Könyvtár főigazgatójának elnökletével, aki javasolta a levéltárosok bevonását az egyesületbe. A következő előkészítő értekezletet 1935. január 31-én tartották, ezuttal az ifj. Szinnyi József elnökletével, az Országos Széchényi Könyvtárban.

Ilyen előzmények után került sor az alakuló közgyűlésre, ahol véglegesítették az alapszabályzatot és megválasztották az egyesület tisztikarát. Az egyesület első elnöke Fitz

József, az OSZK főigazgatója lett, titkára Moravek Endre. Az egyesület egy év múlva már 320 egyéni és 14 testületi tagot számlált, s 1936 őszén megrendezhették az első kongresszust is. Ennek többnapos ülés-sorozatán számos előadás hangzott el, de felhasználták az alkalmat könyvtárak, levéltárak, nyomda- és gyár-üzem csoportos meglátogatására is.

Az új szervezet rögtön megalakulása után bekapcsolódott a nemzetközi szakmai közéletbe: az 1929-ben, Rómában tartott első nemzetközi könyvtárügyi kongresszuson már a magyar könyvtárügy is képviselve volt.

Lapozgatva az egyesület első, az 1935-37-es időszakot átfogó évkönyvét,^{/1/} sok érdekes dologra bukkanhatunk. Rájöhetünk arra is, hogy bizony nincs új a nap alatt. Hallgassuk csak, mit mond Pastener Iván "Magyar könyvtárpolitika" c. előadásán 1936. okt. 4-én, az egyesület első kongresszusán:

"Kötelességünk a kormányzat, de a társadalom figyelmét is felhívni arra az általános helyzetre, hogy tudományos könyvtáraink jelenlegi anyagi eszközei azok megfelelő fenntartására és fejlesztésére nem elégségesek" /ld. mű 9.1./. Máshol pedig azt panaszolja, hogy "... a háború óta az állam, de főleg a társadalom részéről muzeumaink iránt nagyobb megértést, nagyobb áldozatkészséget kell tapasztalnunk, mint könyvtáraink iránt. S bár ezt állami és társadalmi életünknek a világháború nyomán bekövetkezett átalakulása érthetővé teszi - ily időkben a múlt emlékei iránt fokozottabb lévén a fogékonyság -, azonban a tény maga ezzel aligha menthető, minthogy az anyagiak kérdése a könyvtárak életében sokkal fontosabb szerepet tölt be, mint a muzeumokéban. A muzeumok hivatásukat be tudják tölteni, ha gyarapításuk szűkebb keretek közé szorul is; bennük akkor is folyhat tudományos munka, ha fejlesztésük lassabb ütemű, de a tudományos könyvtárak megfelelő gyarapítás híján elhalnak, könyvmuzeummokká lesznek" /u.o. 9.1./. Tehát már akkor is, azóta is ...

De nézzük, milyen gyógyszert ajánlanak minderre 1936-ban: "Nem szabad azonban könyvtáraink anyagi helyzetének javulását kizárólag az államkormányzattól várni. Maguknak a könyvtáraknak is keresniük kell a kérdés megoldását. Új anyagi erőforrásokat kell felkutatniuk" /uo. 9.1./. Majd lejjebb: "Egyrészt könyvtáraink anyagi eszközeinek elételensége, másrészt az állam pénzügyi helyzete terelte kormányzatunk figyelmét oly eszközökre, amelyek segítségével könyvtáraink fejlesztését és teljesítőképességét az anyagi eszközök növelése nélkül is elő tudjuk segíteni. Ezek egyike a nemzetközi kiadványcsere, a másik pedig a könyvtárak kooperációja" /uo. 9.1./. Milyen ismerősen csengenek ezek a megoldási módok ... Mintha már hallottuk volna mostanában, nem is egyszer... És az egykori előadó sorolja tovább a fokozott gazdaságosság érdekében alkalmazandó módszereket: a könyvtárak összehangolt gyarapítási politikája, ezzel összefüggésben a gyűjtőkörü elhatárolás kérdései, a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzés aktívabb igénybevétele stb. Valamennyi megállapítása ma is időszerű.

Foglalkozott az 1936-os kongresszus a könyvtárosok és levéltárosok testületi érdekvelmével is. A főtéma természetesen ekkor is a bérkérdés. "Tény, hogy a könyvtáros és le-

^{/1/} A Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesületének évkönyve. I. 1935-1937.

Szerk. Bisztray Gyula főtítkár. Bp. 1937. Egyet. ny. 88 l.

véltáros munkájával alig áll arányban a nyert ellenszolgáltatás, főleg, ha ennek mértékét a külföld példáival vetjük egybe. ... A helyi viszonyokat figyelembevéve, nagyjából azt a képet kapjuk, hogy a germán és angolszász kulturterületen a könyvtárosi és levéltárosi munkát átlagban a mi dotációinknak két-, két és félszeresével honorálják... De kedvezőtlen a kép akkor is, ha hazai talajon maradva, a közszolgálat egyéb ágaiban működő tisztviselőtársadalommal hasonlítjuk össze a könyvtárosi és levéltárosi státusokat. A könyvtári és levéltári tudományos státus dotációjának átlaga az egyéb szakok középfoku státusainak átlagdotációja körül mozog s a mi középfokunké csak az egyéb szakok alsőfokujáéval hasonlítható össze. És mindehhez járul még státusunknak, mint minden kis státusnak, elkerülhetetlen következménye: az előhaladás lassúsága." /Dávid Antal előadása "A könyvtárosok és levéltárosok testületi érdekei" címmel. uo. 23-24.l./ Az utolsó békeévek törékeny egyensúlyi helyzetében a könyvtárosok és levéltárosok gazdasági helyzete éppen nem tekinthető rózsásnak...

Az egyesület működésének korai szakaszában az egyik legjelentősebb vállalkozás az első könyvtárosképző szaktanfolyam megrendezése volt. Különösen akkor tudjuk megérteni ennek fontosságát, ha meggondoljuk, hogy ebben az időben Magyarországon nem volt iskolarendszerű, intézményesített könyvtárosképzés. A szakmai utánpótlás biztosítását, a speciális könyvtárosi ismeretek átörökítését teljes egészében egy társadalmi egyesületnek kellett felvállalnia. A tanfolyam 1937 februárjában indult, 82 hallgatóval, akikből 44 volt a nő, 38 a férfi. /Akkoriban még jobb volt az arány!/ Ez lényegében posztgraduális képzést helyettesített, mivel a résztvevők közül 68-an rendelkeztek felsőfoku végzettséggel. A záróvizsgán képesítést nyert 77 hallgató között is találunk ismerős neveket: Bóka László, Borzsák István, Csapodi Csaba, Dezsényi Béla, Fazakas József, Gárdonyi Klára, Haraszthy Gyula, Jékely Zoltán, Berkovits Ilona, Kondor Imre, Sajó Géza, Szemző Piroska, Tolnai Gábor. A tanfolyam előadói között találjuk Fitz Józsefet, Goriupp Alizt, Veredy Gyulát, Gulyás Pált, Kner Imrét, Halász Gábort, Trócsányi Zoltánt, Gábrriel Asztrik szerzetes-tanárt. A felsorolt előadók közül ma már csak Gábrriel Asztrik van az élők sorában, aki jelenleg az Indiana állambeli "Notre Dame" egyetem középkori történettel foglalkozó professzora. Uj műveit ma is rendszeresen megküldi a Széchényi Könyvtárnak, s az elmúlt évben előadását is hallhattuk a Magyar Tudományos Akadémián.

E nem is olyan rövid multbanzés után beszámolunk az évforduló megünneplésével kapcsolatos előkészületekről. Ez év kezdete óta a Magyar Könyvtárosok Egyesülete megbízásából dr. Havasi Zoltán főigazgatóhelyettes elnökletével egy ad hoc bizottság működik, amelynek feladata a jubileumi megemlékezés tartalmi részének kimunkálása. A bizottság titkára e sorok írója, tagjai: Arató Antal, Csapody Miklós, Dóka Klára, Kovács Dezső, Kovács Ilona, Papp István, Poprády Géza, Pröhle Éva, Skaliczki Judit, Vajda Erik, Veszprémy László.

Az MKE elnökségének határozata értelmében az ünnepi ülést az 1985-ös vándorgyűlés keretében tartják. A plenáris ülést - előreláthatólag 1985. augusztus 15-én - teljes egészében az egyesület történetével és vállalt feladataival kapcsolatos problémakörnek szentelik. Az ünnepi ülés résztvevői az éves vándorgyűlés résztvevői, a hazai társadalmi, tudományos és kulturális élet meghívott személyiségei, a hazai és a külföldi társegyesületek képviselői és a külföldi magyar származású könyvtárosok 2-ik tudományos találkozásának résztvevői.

A délelőtti ünnepi ülés után kerül sor az OSZK új vári épületében az egyesület történetét bemutató kamara-kiállítás megnyitására. Evvel kapcsolatban felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy mindazok, akiknek az egyesület történetével kapcsolatban valamilyen dokumentum van birtokukban /levelek, nyomtatványok, régi tagsági igazolványok, fényképek rendezvényekről, az egyesületben tisztséget viselt könyvtárosokról stb./ bocsássák azt a kiállítást szervezők rendelkezésére, akik már most megkezdtek a gyűjtőmunkát. Különösen fontosak volnának az 1935-1962 közötti időszakra vonatkozó dokumentumok, mert ezekből jelenleg alig áll rendelkezésre valami. Örömmel fogadnánk minden személyes visszaemlékezést is, lehetőleg írásos formában, de elképzelhető magnós interjú is. A küldeményeket és a jelentkezéseket várjuk az OSZK Igazgatási osztályán. /Főépület fdsz. 9. Tel.: 131-019/

Somkuti Gabriella

EGY MAGYAR FÉNYKÉPI GYŰJTEMÉNY NYOMÁBAN

A szabadságharc bukása után tehetséges magyarok szóródtak szét az "ó"- és az "új"-világban, katonaként, mérnökként, tudósként szerevezve hirnevet. Különleges életsorsokat kisérehetünk nyomon, ha pályájukat figyeljük. Közülük is rendhagyónak mondható Rosti Pálé, aki alig tizenhét évesen kényszerült emigrációba. Akkor még álmában sem gondolta ez az ifjú zenerajongó sportember, hogy milyen messzire kerül a hazától. Münchenben akart volna letelepedni, itt a természettudományokat tanulmányozta, kiváltképpen a kémiát, majd Párizsba vetette sorsa, és folklorisztikai jellegű tanulmányai mellett a fényképezészt köttötte le figyelmét. A folklorisztikai studiumokat összeköttötte földrajzi jellegű ismeret-szerzéssel. Így történt, hogy 1856. augusztus 4-én hajóra szállt, és Amerikába utazott. Vele volt immár tőle elválaszthatatlan fényképezőgépe. Elsősorban Latin-Amerika vonzotta, Kuba szigete, Mexico, illetve Venezuela. 1859. február 26-án érkezett vissza. Am korántsem üres kézzel. Pompás fényképgyűjteménnyel és megörökítésre váró utazási emlékekkel. Ezt a fényképgyűjteményt albumba kötötte, és saját kezű ajánlással a Széchényi Könyvtár-nak adományozta. Most is nálunk őrzik az albumot, gyűjteményünk egyik legbecsesebb darab-jaként számon tartva. "Technikai" értékén messze túl, dokumentatív értéke is felbecsül-hetetlen. Rosti ugyanis művésze volt választott "szakmájának"; művésze abban az értelemben, hogy képes volt a látott tájat, épületet, romot, jelenetet megeleveníteni. Híven hozta ki fényképe az apró részleteket is, anélkül, hogy elveszett volna a részletekben. A kubai /havannai/, mexicói és más latin-amerikai képek megfelelő arányban mutatják be a régi kulturális emlékeket, pl. az azték idők építészeti maradványait és a jelenben /1856-58-ban/

még töretlen szépségében álló, jórészt a spanyol barokk hatását tükröző katedrális, városrészleteket. Ekkor, mikor könyvtárunknak adta gyűjteményét, már jól ismerték nevét. Hiszen cikkei jelentek meg amerikai utjáról pl. a Pesti Naplóban.

1861-ben aztán kiadta "Uti emlékezetek Amerikából" c. könyvét. Sikerét nemcsak érdekes leírásainak, hanem az illusztrációknak is köszönhetette. Két színes litográfia mellett két acélmetszet és huszonöt fametszet segíti a szemléltetést. A kötet ajánlása Rosti Ágnesre illette, a szerző nővérét, Eötvös József feleségét. A kötet megjelenésével párhuzamosan választotta tagjává Rosti Pált a Magyar Tudományos Akadémia. Gazdag munkálkodást jutalmazott tudományos testületünk ezzel, hiszen a Vadász- és Versenylapok, az Uj Magyar Museum, a Remény c. lapok olvasói is szívesen olvasták Rosti Pál színes beszámolóit. Uti emlékeinek dokumentatív, sőt, topográfiai és etnográfiai becsét igazolja, hogy 1968-ban spanyol nyelven is megjelent, még hozzá Caracasban. Feltehetőleg ez a kötet keltette föl a venezuelai Nemzeti Könyvtár és tudományos körök érdeklődését. Mert több ízben - venezuelai nagykövetségünkön és Külügyminisztériumunk közvetítésével - megkeresték könyvtárunkat: tájékoztatók őket, milyen módon lehet részben a "fényképi gyűjtemény" másolatához, részben Rosti egyéb dolgozatainak kópiájához hozzájutni. Így másoltattuk le az érdeklődőknek Rosti dolgozatait a Magyar Tudományos Akadémia filozófiai osztályának értesítőjéből, a Magyar Földtani Társulat Munkálataiból, hívtuk föl a figyelmet a Fővárosi Lapokban, a Hazánk és a Külföldben megjelent cikkekre, valamint a Vasárnapi Ujság 1874-es évfolyamának 51. számában közölt nekrológra, itt egyébként Rosti fényképe is fellelhető. A venezuelai kollégákkal való együttműködés eredménye egy kiadvány, amely 1984-ben meg is érkezett könyvtárunkba. De sikert könyvelhetett el Rosti Mexicóban is, ott fényképeinek másolataiból nyílt kiállítás. A fényképek művésziessége, hűsége a meglepetés erejével hatott. A magyar olvasó az Esti Hírlap kis színes hirdetéséből értesülhetett Rosti posztumusz mexicói sikeréről.

Rosti Pál, Eötvös József és Trefort Ágoston sógora Magyarországra hazatérve tovább tevékenykedett. A vízisport fellendítésén fáradozott, feltűnést keltett 1862-es hajójutja, Rotterdamtól indulva, a Dunán, egészen Pestig.

A magyar Wagner-kultusz korai ápolói közé tartozott, pártolta a képzőművészeti társulatot. Egyszóval: tevékeny életet élt, mint a reformkorban nevelkedett megannyi kortársa. Ők a hősei Jókai Mór regényének, az És mégis mozog a földnek.

Viszonylag fiatalon betegedett meg, vonult vissza Dunapentelére, ahol 1874-ben meghalt. Még egy darabig emlegették, aztán elfelejtették. Érdekes, Jókai-hős személyét is, "fényképi" gyűjteményét is. Csak ujabban került ismét előtérbe: nemcsak itthon, hanem ott is, ahol járt, ahol fényképezett. Művelődésünk nyitottságát példázza és egyben jelentőségét, magyar kutatók-utazók fényes sorát gazdagítja az ő pályája. Érdemes megtartanunk emlékezetét.

Fried István

Intézeti nap a KMK-ban

MENNYIT KERESNEK A KÖNYVTÁROSOK ?

Az eredetileg KISZ-kezdemenyezésként indult /I. OSZK Híradó, 1978. 6-7. sz. 175-176. old./, később "intézményesített" rendezvénysorozat /I. OSZK Híradó, 1979. 1-2. sz., 1979. 6. sz. stb./ tovább folytatódik. Tanulmányuti beszámolók, osztály-bemutatók stb. mellett alkalmat teremtenek ezek az összejövetelek arra is, hogy a legújabb kutatási eredményeket még publikálás előtt megvitassák a résztvevők /akiknek észrevételei alapján a szerző következtetései, felvetett gondolatai is - ha másképp nem, fogalmazásmódjukat illetően - módosulhatnak, csiszolódhatnak/.

A május 14-én tartott intézeti nap első napirendi pontja méltán keltett nagy érdeklődést. A KMK kutatási-oktatási-módszertani osztályán /közelebbről: a volt olvasáskutatási osztályon/ teljességre törekvő adatfelvételt végeztek, amelyből az is kiderült: ország-szerint mennyit keresnek a könyvtárosok. Az adatok feldolgozása még nem fejeződött be, ezért a vizsgálatot vezető Vidra Szabó Ferenc csak egy előzetes áttekintést tudott adni /a végleges tanulmány feltehetően majd a Könyvtári Figyelőben jelenik meg/.

6595 kitöltött és visszaküldött kérdőív adatai alapján a magyar főfoglalkozású könyvtárosok átlagfizetése 4300 Ft volt. Sok-e ez vagy kevés? Válasz helyett hadd írjuk ide a legfrissebb, 1983-as Magyar statisztikai zsebkönyv néhány adatát /33. old./: nos, az iparban 4741, a postán, távközlésben 4941, a nem anyagi ágazatokban pedig /összesítve/ 4749 Ft volt az átlagbér. /Sajnos, a pedagógusok bérhelyezete nem szerepel a zsebkönyvben./ Az OSZK átlaga ehhez képest valamivel magasabb /4920 Ft/, ami már-már a postások szintjét is eléri. A nagy intézmények sorában nem rossz a helyezésünk, bár az Akadémiai Könyvtár /5573 Ft-os átlag/, a Szabó Ervin Könyvtár központja /5850 Ft/ vagy az Országos Pedagógiai Könyvtár /5214 Ft/ jócskán megelőz bennünket.

Az adatokat különféle csoportosításban is feldolgozzák. Ebből is kaptunk egy kis előzetest. A férfiak több mint ezer Ft-tal keresnek többet, mint a nők, átlagos fizetésük 5250 Ft /a nőké 4152 Ft/. Alátámasztja ez azt a megfigyelést, hogy bár a könyvtárosság meglehetősen "női pályává" vált, a viszonylag kevés férfi inkább a vezetői posztokat foglalja el. Beosztás szerint a skála nem nagyon egyenletesen húzódik szét: a felső szintű vezetők /főigazgatók, igazgatók stb./ átlagosan 7440, a középszintű vezetők /főosztályvezetők, osztályvezetők stb./ 5910, az alsó szintű vezetők 5260 Ft-ot keresnek /a fiókkönyvtárvezetőket a középszintű, az egyszemélyes könyvtárak vezetőit és a részlegek vezetőit az alsó szintű vezetők közé sorolták/ - míg a beosztottak átlagfizetése mindössze 3920 Ft. Első látásra meglepő az iskolai végzettség szerinti adatsor, hiszen a 8 osztályt végzettek átlagfizetése /3663 Ft/ magasabb, mint a középiskolát végzetteké /3560 Ft/ - de igen sok régi, gyakorlott könyvtárosnál az életkor emeli meg a fizetéseket. A főiskolai /4381/ és egyetemi végzettségű /5334/ könyvtárosok bére - a jelek szerint - nem annyival magasabb, hogy különösebb ösztönzést jelentene. /Talán ez is magyarázat arra, miért hagyják el a frissen végzett diplomások a könyvtári pályát./ A szakképzettség szerinti bontásnál is van egy anomália: a szakképzettség nélküliek /3951 Ft/ többet keresnek, mint az alapfoku

végzettséggel rendelkezők. Itt is a korkülönbség a döntő /és feltehetően ugyanazokról van szó, mint akik az iskolai végzettségi skála torzulását előidéztek/, ezenkívül sok olyan könyvtárvezető van, aki nem könyvtári, hanem egyéb /pl. pedagógus/ diplomával rendelkezik.

Ami a Széchényi Könyvtár hasonló bontásu adatait illeti, itt a nemek szerinti különbségek valamivel kisebbek /férfiak: 5296 Ft, nők: 4784 Ft/. Országosan nálunk a legmagasabb a felső szintű vezetők átlagjövedelme /10 071 Ft/. A közép szintű vezetők 7500, az alsó szintű vezetők 6095 Ft-ot keresnek, a többiek pedig 4344 Ft-ot. Az iskolai végzettség terén nem jelentkezik az országos adatoknál említett torzulás, a szakképzettségnél azonban igen /végzettség nélküliek: 4417 Ft, alapfoku szakképzettséggel rendelkezők: 3977 Ft, középfokon szakképzettek: 4973 Ft, egyetemi szakdiplomások: 6095 Ft./.

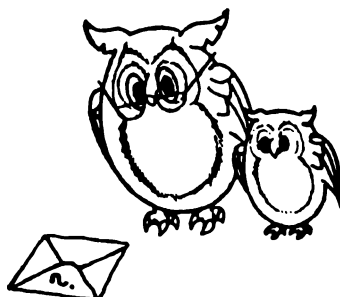
Az adatgyűjtés során más tények is napfényre kerültek, így meg lehet vizsgálni az egyes könyvtáros csoportok létszámbeli, életkor szerinti arányát, végzettségi strukturáját stb. Ezek részletezése azonban már semmiképp sem fér bele ennek a tudósításnak a kereteibe.

Az adatok ismertetését vita követte, amelynek során felvetődött: mennyiben tekinthető értelmiségi pályának a könyvtárosság. Mások kísérletet tettek az adatok értelmezésére, a nagyobb különbségek okainak felderítésére. /Ezek közül a leginkább tanulságos az, hogy két országos intézmény közül az egyik a szolgáltatások fejlesztése érdekében visszafogta a bérfejlesztést, a rendelkezésre álló keretektől inkább a létszámot növelte, míg a másik a létszámot csökkentette, és ennek révén nagyszabású bérfejlesztést tudott megvalósítani. Az OSZK a vári szolgáltatások kifejlesztésekor ugyanezzel a dilemmával kerül szembe.../ Szó esett még a községi könyvtárosok elmaradásáról /ami a legnagyobb olvasói kör alacsonyabb színvonalu kiszolgálását eredményezi/, a képzettség szerint történő differenciálás szükségességéről, valamint az adatoknak a könyvtárpolitikai irányítás és tervezés területén való felhasználhatóságáról.

Az intézeti nap következő napirendi pontja Sente Ferencnek, a KMK igazgatójának berlini beszámolója volt. A szocialista országok könyvtártudományi és módszertani központjainak /osztályainak/ 2 évenkénti értekezletén ezuttal a könyvtári tervezés állt a középpontban. /A következő ilyen összejövetelt 1986-ban éppen Budapesten tartják! A tervek szerint ennek fő témája a könyvtári statisztika lesz./

Végezetül dr. Urbán László az általa tervezett könyvtárakról készített fotókat mutatta be.

/Mándy Gábor tudósítása/

Mit olvasnak a falusiak?

BESZÁMOLÓ EGY DÍJNYERTES PÁLYAMŰRŐL

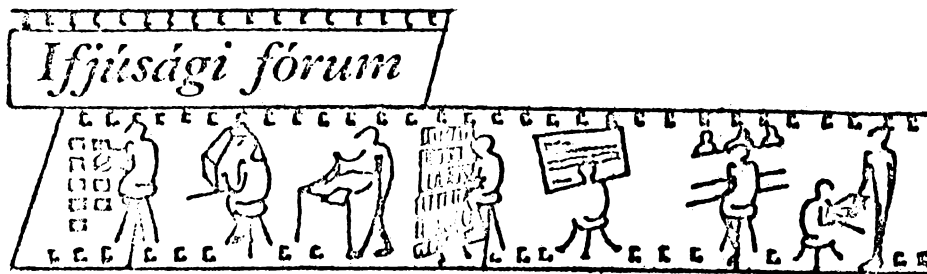
Az elmúlt évi Keresztury-pályázat egyik jutalmazottja: Gereben Ferenc, a KMK munkatársa. Pályaműve: A falusi lakosok olvasási és könyvbeszerzési szokásai /Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése, Bp., 1982./ - egy kétszakaszos felmérés eredményeit taglalja. 1971-ben 23 kis- és nagyközségben 1000 családban töltettek ki kérdőívet, a családok tíz éven felüli tagjaival, majd 1978-ban, a korábban megkérdezettek kb. egyötödét újra felkeresték. A vizsgálat elsősorban a könyvolvasás gyakoriságára, az olvasmányszerkezetre, az olvasói izlésre terjedt ki, de felmérték a könyvvásárlási szokásokat, a családi könyvgyűjteményeket és a könyvtári tagságot is. Külön problémakörként kezelték a faluból eljáró, ingázó munkások csoportját.

A kutatás legfőbb tapasztalatairól kérdeztem a szerzőt:

- A két időszak között nagymértékben javultak falun a jövedelmi viszonyok, a lakáskörülmények, a háztartások felszereltsége. Ugyanakkor valamelyest csökkent a könyvolvasók aránya és a könyvolvasás gyakorisága, mégpedig úgy, hogy akik korábban sokat olvastak, azok most még szorosabb kapcsolatot alakítottak ki a könyvekkel, akik viszont keveset olvastak, azok hét év elteltével méginkább lazították a könyvhöz fűződő kapcsolatukat. Falun is csökkent, csakugy mint városban, a klasszikus szépirodalom népszerűsége, és jelentősen megnövekedett a mai irodalom - elsősorban a szórakoztató jellegű, illetve kevésbé értékes műveknek - az olvasottsága. A felnőttek között csökkent a könyvtári tagok száma, a könyvtárhasználat terén is növekedtek a korábbi különbségek. A könyvvásárlás és a könyvgyűjtés területén éppen ellenkező előjelű tendenciák észlelhetők. Megnőtt a vásárló családok hányada, s még inkább a vásárlások összege, sőt az egyes rétegek köhötti különbségek szerény mértékű csökkenése is tapasztalható. Minden rétegben jelentősen gyarapodtak a házi könyvtárak, és ezen a téren is csökkenőben vannak az egyes rétegek között még ma is tapasztalható jelentős különbségek. A könyvgyűjtés és a könyvtárhasználat változatlanul szoros együttjáró jelenségeknek bizonyultak: sokkal inkább kiegészítik, mint helyettesítik egymást. Az egyes foglalkozási csoportokat figyelembe véve, minden olvasással kapcsolatos mutató emelkedett, amint a faluból a város felé, illetve a mezőgazdaságból az ipar felé közelítünk. A faluból eljáró munkások - a strapás életmód ellenére - előnyt szereztek a kultúra felé tett kezdeti lépések tekintetében a helyben dolgozókkal szemben, közöttük már kevesebb a fehér folt. Összehasonlítva őket a városban lakó munkásokkal, azt tapasztaljuk, hogy nem fejletlenebb az izlésük, hanem más jellegű: míg a falusi munkások a szórakoztató műfajon belül elsősorban a romantikus műveket szeretik, addig a városiak a lektürt, főleg a krimi.

Gereben Ferenc zárótanulmányának a könyvszakmán belül komoly visszhangja volt. Megvitatta a MKKE Igazgatói Tanácsa csakugy, mint a Piackutató Munkaközössége. A viták után bátran állithatjuk, hogy a kutatás elméleti megállapításait fel lehet használni a gyakorlati munka területén is. Kiemelve a gyakorlati hasznosíthatóságok közül egyet: míg korábban - közművelődési megfontolásokból - falun kevesebb lektürt árusítottak a boltokban, most kiderült, hogy a falusi olvasók elutaznak a városi könyvesboltokba, "utánamennék" a lektürnek.

/Vidra/ Szabó Ferenc

A KISZ VIII. kerületi bizottsága 1984. május 5-én tartotta meg kerületi küldöttgyűlést.

Az 1981. évi küldöttgyűlés óta végzett munka tapasztalatairól minden küldött előzetesen megkapta az írásos beszámolót.

Ebből teszünk közzé néhány gondolatot.

"A fiatalok - természetes létközegként - magukénak érzik a szocializmus eddigi vívmányait. Az ország gazdasági erőfeszítéseinek eredményei, kivivott nemzetközi tekintélyünk és belső stabilitásunk jó feltételeket teremtett közéleti-politikai tevékenységhez. Mozgalmi munkánk erre alapuló folyamatossága mellett azonban a fiatalokra nézve kedvezőtlen tendenciák hatásai is jelentkeznek.

A fiatalokat elsősorban az életszínvonal stagnálása érinti érzékenyen. Önálló életkedésükkor életnivójuk általában rosszabb, mint a szülői házban; a felzárkózás megnehezülését perspektivánélküliségként érzékelik. A munkahelyek többségén teljesítménykülönbséggel nem magyarázható jövedelemkülönbségeket tapasztalnak idősebb kollegáik javára. A családalapítás, az önálló lakáshoz jutás kilátásai gyakorlatilag a családi háttértől függenek, ez nagymértékben átörökíti a szülők vagyoni és társadalmi helyzetét. A nagyobb tudás megszerzése, a tanulás sem nyújt anyagi biztonságot ígérő távlatokat. A bér sokszor a végzettséggel fordítottan arányos, a fiatal diplomás a legolcsóbb munkaerő. Ez szellemi értékeink elpazarlását eredményezi, és megingatja a tanulás társadalmi indítékrendszerét. Súlyosbitja a helyzetet, hogy a fiatalok túlnyomó többsége nem lát intézményes lehetőséget gondjai megoldására. A demokratikus fórumokat formálisnak ítélik, nem érzik, hogy fellépésüket figyelembe vennék. Problémáik megoldására elérhetőbbnek bizonyulnak a magánmegoldások: összeköttetések keresése, munkahelyváltogatás, deviáns magatartás; de lényegét tekintve ilyen magánmegoldás az általánossá vált, a kényszerű plusz munkavállalás is. Mindez egyuttal a közéleti részvétel csökkenésével, sőt, a közéleti, politikai szervezektől való tartózkodás, "passzivitás" kialakulásával jár. Ezalól a KISZ sem kivétel.

A VIII. kerületben dolgozók kb. 40 %-a fiatal.

KISZ-szervezeteink jelentős részt vállalnak a gazdasági feladatok megoldásában, egyre aktívabban járulnak hozzá a helyi tervek megvalósításához.

A dolgozó fiatalok egy része szocialista brigádokban végzi munkáját. Az ifjúsági brigádok felajánlásai a KISZ-szervezetek akcióprogramjának szerves részét képezik.

Az ifjúsági versenymozgalmak feltételei nehezültek, sokak szerint a végzett munka nem áll arányban az érte járó elismeréssel. A versenymozgalmakban résztvevők száma gyakorlatilag változatlan. Dolgozó KISZ-szervezeteink a szakmai-tanulmányi munka területén szerény eredményeket értek el. Egyre több fiatal vállal többletmunkát, ez rontja a tanulás lehetőségeit. Nem csökkent jelentősen a 8 általánost el nem végzettek száma.

Gondot jelent, hogy sok helyen nem adják meg az új végzettség hasznosításának lehetőségét, erkölcsi és anyagi elismerését.

Az Ifjúsági Törvény és a KISZ-es jogositványrendszer alapján mind több KISZ-szervezet tud élni a munkahelyi demokrácia fórumai adta lehetőségekkel.

Nőtt a felkészült, munkahelyi vezetés előtt is tekintélyt kivívó KISZ-vezetők száma. A KISZ politikai súlyát, érdekérvényesítési képességét leginkább a KISZ-titkár személye határozza meg. Ezért nem vált be legtöbb helyen az érdekvédelmi felelősök megbízása. Általában gyenge a KISZ-es érdekérvényesítési tevékenység nyilvánossága. Viszonylag ritka, hogy a titkár közösségi vagy területi állásfoglalást képvisel. A tagság tájékoztatása az elért eredményekről esetleges. Ez egyrészt gyöngíti a KISZ vezetés pozícióit, másrészt elvesz az érdekérvényesítési tudatformáló hatása.

Az érdekképviselői, érdekvédelmi tevékenység fórumai közül kiemelkednek az 1981-82. évi Ifjúsági parlamentek. A részvétel arányát és a tartalmi munkát tekintve egyaránt előreléptünk az előző parlamenti időszakhoz képest, de még mindig nagyon sok javítani való maradt. A gazdasági vezető beszámolójának előzetes tanulmányozására, KISZ-es területi véleményezésére nem mindenütt jutott idő. Több intézkedési terv a KISZ-t tetten felelőssé az állami feladatok végrehajtásáért. Nem volt megfelelő a szakszervezeti szervekkel való együttműködés. Mindezt az idei parlamenti időszak még alaposabb előkészítésével igyekszünk elkerülni.

A dolgozó fiatalok többségének legnagyobb problémája a lakáskérdés. KISZ-szervezeteink jogköre 1981-től bővült a lakásépítési hozzájárulás odaitélésében és a vállalat saját lakásépítési alapjának képzésében, a lehetőségek azonban továbbra is szűkösek. KISZ-bizottságunk figyelemmel kísérte, hogy a kerületi Tanács által kiutalt lakások több mint felét fiatal igénylők kapják. Tevékenységük elsősorban helyszínelésre korlátozódott, ez tavaly bővült a rendkívüli lakásjuttatás jóváhagyásában való részvétellel. A döntések kialakításában, az ügyek érdemi mérlegelésében azonban nem vettek részt.

A fiatalok, a KISZ-tagság eszmei-politikai arculatát sokféle hatás formálja. Ennek az eszmei-politikai nevelőmunkának fő színtere a gyakorlati politizálás, az érdekmechanizmusok mozgatásában való részvétel. De mozgalmi munkánkban nélkülözhetetlen szerepe van a politikai felvilágosító tevékenységnek is. Hiszen csakis széles látókörű, környezete összefüggéseit értő, legmélyebb érdekeivel tisztában lévő KISZ-tagságtól remélhető a politi-

ka alakításában való részvétel. Közvetlen ideológiai munkánk ezért nélkülözhetetlen eleme eszmei-politikai nevelőmunkánk.

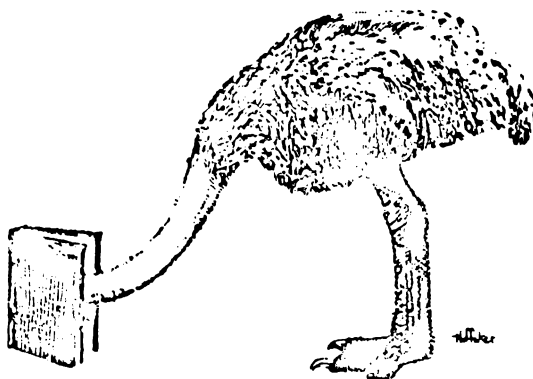
A fiatalok az őket körülvevő világot elsősorban saját perspektívák alapján ítélik meg. A valóság jelenségeit boncoló, konkrét jövőképet felvillantó politizálást érzik magukénak. Az elvont politikai ismeretek elsajátítása vagy az elméletieskedés távolabb áll tőlük. Azokkal a jelenségekkel kezdenek el ideológiai síkon foglalkozni, melyeket előbb érzelmileg is átéltek.

A nemzetközi feszültség éleződése fokozta a fiatalok félelmét az atomháborútól. Sokuknál az összefüggések hiányos ismerete pacifista nézetek kialakulásához vezet. A béke védelmének ügye ma a fiatalok tömegeit képes aktivizálni.

A külpolitikai fejlemények közül megkülönböztetett figyelem kíséri a szocialista országok problémáit és próbálkozásait, különösen azokat, amelyek magyar összehasonlítást kínálnak. A szocializmus jövőképeinek keresése során egyaránt gyakran előfordul hazai eredményeink túlbecsülése és lebecsülése.

A magyar gazdasági helyzet a fiatalok érdeklődésének középpontjában áll. Egyre inkább felismerik az összefüggéseket saját sorsuk és a népgazdaság helyzete között. Azonban a lakáshoz jutás, a családalapítás, a pályakezdés mai feltételei a fiatalok tömegeinél a jövőtlenség érzetét kelti, és megnehezítik a társadalmi célokkal való azonosulást.

E gondokat fokozza, hogy a problémák felvetésére és orvoslására szolgáló demokratikus fórumokban nagyon sok fiatal csalódik. Gyakran tapasztalják, hogy a lényeges kérdések nem ezeken a fórumokon, nem a politikai nyilvánosság előtt dőlnek el. S ha egy közéletű érdeklődésű fiatal mégis itt veti fel a problémáit, legjobb esetben elismerik igazát - de gyakrabban kioktatják és rendreutasítják -, aztán nem történik semmi. Ez a benyomás sokszor csak politikai gyakorlatlanságból fakad: a javaslattevő fiatal elvárná, hogy a másik - gyakran ellenérdekű - fél azonnal és teljes egészében elfogadja az ő javaslatát. A demokratizmus érvényesülési nehézségei a fiatalokat szélsőséges magatartások felé sodorják. Sokan érzik magukat kirekesztettnek a hibák kijavítására szolgáló intézmények működéséből, ezért hajlamosak az egész intézményrendszert sommásan elutasítani, tudatos közéleti passzivitásba vonulni.

A beszámolási időszakban különböző szinteken határozatok születtek az információs munka továbbfejlesztésére. E határozatok részlegesen és vonatottan valósultak meg. Információs tevékenységünk még mindig esetleges, korlátozott és erősen egyirányú.

Egyre kevesebb KISZ-szervezet küld minden hónapban írásos Információs jelentést. Vizsont javult a beérkezett információs jelentések színvonala. Tartalmas, a fiatalok véleményét reálisan tükröző, a problémákat lényegretörően felvető jelentéseket kapunk, szinte teljesen eltűnnek az ujságpapír ízű, felszínes, kozmetikázott infók.

A kerületi KISZ Bizottság és a KISZ szervezetek kulturális tevékenységét alapvetően meghatározza, hogy e munkát egy kétmillió világváros közepén végzik, ahol a fiatalok nincsenek rákényszerülve a helyi KISZ kulturális szervezőmunkájára. Szervezeteink a korábbinál kevesebb, de színvonálasabb, vonzóbb programok biztosításával igyekeztek megfelelni a fiatalok elvárásainak. A tagság átlagéletkorának növekedése a családi- és gyermekprogramok számának emelkedésével jár.

Az Ifjúsági klubmozgalom szükséges megújításában nem léptünk előre. A klubok többsége inkább csak helyszint, nem pedig közösségi keretet nyújt tagjainak. A kifejezetten KISZ-es szervezésű programok kivételével a klubmunka politikai irányításában KISZ-szervezeteink többnyire formális szerepet játszanak. Romlott a klubmunka anyagi és tárgyi feltételei, a klubok technikai felszereltsége általában nem vonzó.

A kerület 107 KISZ-szervezetében mintegy 20 ezer KISZ-tag tevékenykedik. A tagság kb. fele dolgozó fiatal, negyede felsőfoku tanintézeti hallgató, negyede középskolás. Dolgozó KISZ-tagjaink csaknem fele munkásfiatal. A munkás KISZ-fiatalok kb. négyötöde nagymultu jól szervezett KISZ-szervezetekben tevékenykedik. A szervezeti életet nehezíti a szolgáltató jellegű vállalatoknál az erős területi széttagoltság.

Értelmiségi KISZ tagjainkra a korábbiakban kevés figyelem jutott. Ezen változtattunk a kerületi apparátus átszervezésekor az értelmiségi és érdekképviseleti referensi munkakör létrehozásával, valamint az Értelmiségi Fiatalok Tanácsa megalakításával. Az értelmiségi referensi munkakör fél évig tartó betöltetlensége miatt eredményeink kezdetiek.

A kerületi értelmiségi KISZ-tagok többsége műszaki-gazdasági értelmiségi. Közülük is a többség nagy vállalatnál dolgozik, ahol nehezen találják meg a sajátosságaiknak megfelelő részvételt a főként munkásorientált KISZ-életben. A humán értelmiségi KISZ-fiatalok több mint fele pedagógus, munkájukban előrelépést jelentett a 24 alapszervezetet összefogó Pedagógus Bizottság létrehozása. Jelentős számú humán értelmiségi fiatal dolgozik a kerületi központu, de országos jelentőségű kulturális intézményekben. Szervezettségük alacsony, a kerületi KISZ-életbe bevonásuk számukra vonzó formált nemigen találtuk meg.

A szervezeteket segítő tevékenységünk alapelve: az erős szervezeteknek minél nagyobb önállóság, a rászorulóknak pedig hatékony segítségnyújtás. Igényli a segítséget a dolgozó közvetlen irányításu alapszervezetek nagy többsége. Ezek szervezett támogatására szolgál a Szervezési Munkabizottság keretében működő instruktori rendszer. Az itt tevé-

kenykedők aktivisták minden jószándék ellenére e rendkívül fontos munkaforma még nem találta meg igazi szervezeti kereteit, az instruktorok általában kevés érdeml segítséget tudtak nyújtani.

Kádermunkánk jelentősen fejlődött. A kerületi bizottság három évre szóló káderutánpótlási- és képzési tervvel rendelkezik, melyet évente felülvizsgál. Évente áttekintette

hatásköri listáját. A hatáskörileg a kerületi KISZ Bizottsághoz tartozó vezetőkről és az apparátus tagjairól tervszerűen minősítés készül.

A KISZ egyik legfontosabb feladata a párt utánpótlásának biztosítása. Az elmúlt három év során alapvetően javult a párttaggá nevelő-ajánló munka színvonala. A szervezetek döntő többsége aktív részt vállalt a pártépítési terv elkészítésében, a KISZ-ben végzett mozgalmi munka alapján ajánlják a fiatalok tervbevételét. Az eredmények mellett azonban vannak gondok is. A fiatalok, KISZ-tagok felvétele még mindig jelentősen elmarad a politikailag indokolt mértéktől, illetve a jelentkezők számától. A párttagfelvételen belül arányuk évről-évre elmarad a tervezettől.

Az elmúlt három év alatt sem javult a felsőoktatásban és a fiatal értelmiség körében végzett pártépítő tevékenység színvonala, eredménye.

A KISZ-szervezeteket a párt minden szinten közvetlenül irányítja a szervezeti önállóság tiszteletben tartásával. Igen fontos módszer a párthatározatok megismertetése, a fiatalok bevonása a végrehajtásba. A lényeges kérdésekben rendszeresen konzultálnak a KISZ-vezetőkkel, javaslataik, észrevételeik nagymértékben segítik az ifjúsági vezetők munkáját. Sok helyen az elvi politikai irányítómunka szoros baráti munkakapcsolattal párosul. Az irányítómunka színvonalát azonban hátrányosan befolyásolja, hogy az irányító pártszervezetek nem mindig ismerik kellő mértékben és időben azokat az alapvető határozatokat, dokumentumokat, amelyek alapján az ifjúsági szervezet a munkáját végzi."

Összeállította: Borsányi Zsuzsanna

KÖNYVTÁRUNK ÉLETERŐL

A SZAKSZERVEZET HÍREI

A Szakszervezeti Bizottság 1984. május 17-i ülése

Meghívásunkra részt vett az SZB-ülésem dr. Tóth Ferenc, a Közalkalmazottak Szakszervezete KV gazdasági és munkaügyi főosztályának a vezetője, Fábry György, a könyvtár gazdasági igazgatója és Juhász Lászlóné személyzeti osztályvezető is. Előzetesen megállapított napirend nélkül, célunk volt, hogy az utóbbi időben felmerült néhány problémát közösen tisztázzuk.

Tóth elvtárs közvetlen beszélgetés keretében válaszolt az SZB-tagok kérdéseire. Szinte minden gondunknak hangot adtunk, így a téma nagyon változatos volt:

- szociális ellátottság jelenleg a könyvtárban és főleg az ezzel kapcsolatos vári kilátások, vári munkakörülmények,
- ebédhozzájárulás, napidíj, MÁV-igazolvány, üdülés,
- a könyvtár bérhelyzete az átsorolások, ill. a vári költözés /létszám bővítés, 2 műszak stb./ kapcsán,
- a 40 órás munkahét és a rugalmas munkaidő bevezetésének akadályai,
- a különböző támogatásokra fordítható összegek növelésének érdekében társadalmi munka szervezése és díjazása az OSZK-ban,
- a szakszervezeti munka demokratizmusa és a különböző szintű szakszervezeti álláspontok nyilvánossága.

A bizalmi testület 1984. május 30-i ülése

A fő napirendi pont az új SZB-titkár, egy SZB-tag és egy SZVB-tag megválasztása volt. A választás az előírásoknak megfelelően, a Budapesti Bizottságtól kapott forgatókönyv alapján zajlott le. A Budapesti Bizottságot Ackerman János képviselte.

A választást levezető ülés elnöke a bizalmi testület előzetes jóváhagyása szerint Karakas Péterné főbizalmi volt. Megállapította az ülés határozatképességét, mivel a bizalmi testület 54 tagja közül 47 jelen volt. A jelölőbizottság elnöke dr. Kenyéri Katalin volt, a bizottság tagjai: Butor Veronika, Wolf Magdolna, Malek Magdolna, Jávor Péterné.

Dr. Kenyéri Katalin beszámolt a jelölőbizottság munkájáról, az elmúlt két hónap során minden csoport javaslatot tehetett a jelölésre. Felsorolta azoknak a neveit, akiket a csoportok jelöltek. A jelölőlistára tett eredeti javaslat - Illyés, Papp, Rákóczy - Mohor Jenő nevével bővült, akit titkárnak javasoltak.

A szavazást a szavazatszedő bizottság vezette, elnöke Borsányi Zsuzsa volt, tagjai Bán Katalin és Bánfi Szilvia.

A bizalmi testület titkárnak választotta dr. Illyés Katalint /32 szavazattal/, SZB-tagnak Papp Bélánét /44 szavazattal/ és SZVB-tagnak Rákóczy Csabánét /44 szavazattal/.

A szavazatszedő bizottság elnöke a szavazólapokat lezárt, szignált és lepecsételt borítékban, 21 napi megőrzésre átadta az SZB-elnöknek. Ugyancsak az SZB-elnök őrzi a jegyzőkönyv másolatát is.

A jegyzőkönyvet dr. Elekes Péter vezette, Gál Ágnes és Savanyó Rezsőné bizalmiak hitelesítették.

A bizalmi testület, a tagság nevében köszöntjük az új tisztségviselőket, sok sikert kívánunk az együttműködéshez.

Illyés Katalin, az új SZB-titkár, megköszönte a tagság bizalmát és kéri támogatásukat, munkájában fokozottabban kíván a bizalmi testület véleményére támaszkodni.

A bizalmi testület elfogadta a szerződéses munkák árbevételéből képzett részesedési alap 1984. évi felhasználására tett javaslatot. Juhász Lászlóné személyzeti osztályvezető a bizalmi testület elé terjesztette az 1984-es jutalmazási irányelvek tervezetét. Számos kérdés után a bizalmi testület ezt megszavazta. Az eddigi gyakorlattal szemben új ebben a javaslatban, a munkaerő-kiadásokból eredő személyes többletmunka jutalmazása.

Fenti mindkét anyagot közöltük a Kis Híradó 1984. évi 4. számában.

Karácsonyi Rózsa

Szerkesztőségi oldal

Még mielőtt legendává terebélyesedne egy tévedés és zongorává egy pianó, közöljük kedves olvasóinkkal, hogy előző számunk 78. lapján a zeneműtárban használatos zongoráról minden alapot nélkülöző állítás jelent meg. Mint Vavrincez Veronika, a zeneműtár megbízott osztályvezetője írja:

"A Zeneműtárban jelenleg egy pianó van, amely az olvasók esetleges igényeit szolgálja, ez átlagos gyártmányu, kb. a századunk elején készült márka. A 70-es években pedig vett a könyvtár egy hangversenyzongorát, amely a Pollack Mihály téri díszteremben áll. Egyiknek sincs semmi köze Liszt Ferenzhez! A Zeneműtárnak volt tulajdonában egy Liszt Ferenc hagyatékából származó zongora, de ezt még az 50-es években, mint a gyűjtőkörtől idegen tárgyat, átadta a Nemzeti Múzeumnak..."

Lapunk 3-4. számának "kladványaink" rovatába is jutott egy tévedés. A retrospektív lelőhelyjegyzék helyesbített leírását - Szilvássy Zoltánné osztályvezető kérésére - itt közöljük.

Külföldi Időszakí kladványok (KIK) a magyar könyvtárakban a 17. századtól 1970-ig : Retrospektív lelőhelyjegyzék / [készült az Országos Széchényi Könyvtár Külföldi Folyóiratok Központi Katalógusa osztályán Szilvássy Zoltánné irányításával]. - Bp. : OSZK, 1982. - 29 cm
ISBN 963-200-018-8 összkiadás
5.köt., L-N / [szerk. Csillag Lászlóné ; a köt. összeállításában közrem. Batári Gyula et al.]. - 643 pag.var.
ISBN 963-200-019-6 kötött : 340,- Ft
Kieg.köt. / [szerk. Csillag Lászlóné ; a köt. összeállításában közrem. Batári Gyula et al.]. - 552 pag.var.
ISBN 963-200-017-X kötött : 300,- Ft

És még egy pótlás: lapunk 1-2. számának fényképeit Járdai György készítette.

A hibákért, tévedésekért valamennyi olvasó szives elnézését kéri

a szerkesztőség

